

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наше слово

Місячник Союзу українців Румунії. XXVII рік видання. № 294, грудень, 2018

З Різдвом Христовим!

З Новим роком!

*І чужому навчайтесь,
У свого не учуйтеся...*
М. Шевченка

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошанка
Михайло Трайста

Редколегія:

Іван Арделян, Іван Кідещук,
Іван Ковач, Микола Корнищан,
Микола Корсюк, Михайло Михайлюк,
Юрій Павліш, Віргілій Ріцько

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони/Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;
E-mail: redactia.nasholos@gmail.com

Друкарня «S.C. SMART ORGANIZATION S.R.L.»,
Бухарест, Румунія
Redacția:
Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București România

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати і редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ «Добродіятель Русі і світла ширитель»: педагог, письменник і просвітитель Ілля Ілюк
- ❖ Як рожі в'януть квіти-цвіт і квіти поранкової душі
- ❖ «Мова – головна ознака будь-якого народу» До Дня української мови в Румунії
- ❖ «Верхорівнянські оповідання» Михайла Гафії Трайсти
- ❖ Про друзів, побратимів та їхні книги: «Шоколадна Україна» Євгена Барана
- ❖ Народні пісні – один із духовно-художніх зв'язків між сусідніми народами
- ❖ Молитви і псалми Тараса Шевченка
- ❖ Художник-скрипаль Ставро Тарасов
- ❖ Україніка Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (XLV)
- ❖ Не стало Василя Кобилюха
- ❖ Ярмолка (Новела)
- ❖ Лайла (Оповідання)
- ❖ Утопічний сон
- ❖ Нікіта Станеску (Із циклу ПРОМАХИ)
- ❖ Дитячі сторінки

Дорогі українці!

У цей період року, що наповнений смислами, ми повинні поліркувати над нашими досягненнями та проектами, над якими працювали чи працювалимо, розуміючи, що добре порозуміння, єдність і гарне співіснування дають нам силу підтримувати всі основні цінності, які були збережені нашими попередниками.

Все це повинно надихати на нові досягнення, щоб ми могли продовжувати і вдосконалювати свою діяльність, передаючи наші здобутки майбутнім поколінням, незалежно від місцевості походження, ідей чи понять.

Нехай зимові свята наповнять ваші душі вірою, надією та любов'ю, а прийдешній рік нехай принесе вам тільки радість, добробут та благополучтя.

Щасливого Різдва Христового!

З Новим 2019 роком!

*Голова Союзу українців Румунії,
депутат Парламенту Румунії
Микола-Мирослав Петрецький*

Володимир АНТОФІЙЧУК, Чернівецький національний університет ім. Ю. Федьковича

«ДОБРОДІЯТЕЛЬ РУСИ І СВІТЛА ШИРИТЕЛЬ»: ПЕДАГОГ, ПИСЬМЕННИК І ПРОСВІТИТЕЛЬ ІЛЛЯ ІЛЮК

(Продовження з № 293)

На початку осені 1891 р. Іллю Ілюка перевели на посаду управителя нововідкритої школи села Кичера (тепер Червона Діброва Глибоцького району Чернівецької області). Тут, у Кичерській школі, остаточно сформувалися педагогічні погляди молодого вчителя, виробилися різноманітні форми й методи навчання та виховання дітей. Він прагнув, щоби його учні не лише міцно засвоювали знання, а й були готовими до практичної діяльності після школи, вміли шанувати свій рід і народ. Його стараннями шкільну кімнату прибрали портретами Тараса Шевченка, Івана Франка та Юрія Федьковича, а щоденні уроки завершувалися розповідями учителя з української історії, читанням спеціально написаних ним для виховних бесід казок, легенд та оповідань, в яких козаки поставали хоробрими переможцями і визволителями своєї Батьківщини. Велику втіху приносили вчителю виконані його вихованцями творчі завдання на різні теми: «Як жив або живе мій дід і що про нього доброго розповідають», «За що я люблю свою матір», «Які казки розповідає моя бабуна»¹ тощо. Вдома учні записували від сільських старожилів народні пісні, казки, приказки і в школі за допомогою наставника вчилися систематизувати, упорядковувати й аналізувати самобутні перлини народної творчості, яких, за свідченням Сидонії Никорович, назбиралося кілька сотень. Педагог уміло провадив патріотичне та естетичне виховання, непомітно переводячи увагу учнів на красу рідної землі, унікальність природи, багатство народної творчості, гармонійність обрядів і звичаїв, витонченість предметів побуту тощо. І діти в такий спосіб самі доходили висновку про винятковість усього свого, українського, проймалися глибокою любов'ю і шаную до нього, а це зі свого боку сприяло формуванню в їхніх душах почуття національної гідності та найкращих рис людського

характеру. Велика заслуга Іллі Ілюка полягала у сформуванні релігійної, морально-етичної та естетичної культури учнів. Разом з ними він співав у церковному хорі, навчав їх духовних пісень і виховував у душі євангельського милосердя.

У своїх учнях Ілля Ілюк найбільше цінував любов до праці, тому вихованню цієї риси дитячого характеру надавав особливої ваги. За його дорученням узимку школярі збирали зернятка фруктових дерев, які навесні висівали у шкільному городі, а відтак вирощували

щепи і дарували їх дітям. Але, що найважливіше, на таких спільних заняттях працею вироблялися навички до суспільно корисної діяльності. Крім того, учитель завжди дбав про виявлення і розвиток різних здібностей і талантів учнів. Тож малюнки, ліплення із глини, вишивки, різьблення та інші витвори дитячих рук повсякчас прикрашали класну кімнату, перманентно оновлюючись.

Із здібних до співу й декламації дітей Ілля Ілюк сформував хор і драматичний гурток. Виступи шкільних аматорів, особливо приурочені Шевченковим дням, здобули неабияку популярність серед глядачів навколишніх сіл. Спеціально для юних театралів Ілля Ілюк писав п'єси. З газетних повідомлень знаємо лише про назви двох із них: «Напад татар» (драматичний етюд у віршах) і «Пасочка» (п'єса на великодні теми). На жаль, їх тексти наразі не вдалося розшукати.

Творча спадщина Іллі Ілюка складається здебільшого із традиційного у світовому письменстві жанру літературних листів, опублікованих у чернівецьких газетах «Руска Рада» і «Народний голос». Вони адресовані школярам та їхнім батькам, учням так званої «повторительної науки» й усій буковинській молоді. У них автор закликав селян вдосконалювати свої знання шляхом самоосвіти й читання художніх книг, подавалися різні господарські поради, підкреслювалася користь від об'єднання в громадсько-культурні й фінансові організації, вказувалося на шкідливість пияцтва, звучали гострі виступи проти денаціоналізації українців і масової еміграції до Америки тощо.

Тексти листів Іллі Ілюка відзначаються високохудожнім стилем. Вони щедро пересипані епітетами, метафорами, порівняннями, виточеними звертаннями, ритмізованою мовою і т. ін. Наприклад, адресуючи листа селянам-хліборобам, автор, під-

креслюючи роль українського учительства, у властивій йому манері писав: «Так як Ви, дорогі браття, заповідливо доглядаєте те в землю Вами кинене зерно, щоби воно гарно зійшло, без усяких шкідливо росло та принесло красні плоди, так само наш учительський обов'язок – доглядати, аби те зерно науки, яке народна школа защеплює у молоденьку душу дитини, свobodно росло, розвивалося та принесло вже раз нашому народові пожадані плоди кращої долі»².

Свою творчість Ілля Ілюк розвивав під впливом біблійного стилю, особливо під знаком новозавітних послань і євангельських притч. В одному із листів, вдаючись до спостережень із навколишньої дійсності, як це робив Ісус Христос у своїх проповідях, він писав: «Гляньмо в природу! Задивімся хоть би на мурашки. Що тут побачимо?! Вони, німі сотворіння, не мають жодного поняття о Божім пречудеснім світі, а все їх щось пре працювати. Таж їм ліпше було б поживитися та й вводно дрімати. Чи докучає їм хто за податки або додатки? Чи їм треба вбиратися, свята справляти та хату нагрівати? Де там? То все ні. Бог вціпів і в то німе сотворіння пречудесну силу до праці! Або візьміть бджоли, як вони все, а все щиро і ревно працюють, одна одній помагають, одна за другою обстають, як слухають матки, який у їх вулію порядок, яка чистота»³. Відтак автор своє спостереження проектує на суспільний устрій українців, делікатно й ненав'язливо закликаючи навести в ньому лад: «Всі народи вже пізнали, що лиш в єдності велика сила, а нас, темних хліборобів руських, навіть німина попередила! Ми не вмієм єднатися до купи, ані другим помочи так, як треба, ані порадитися, ані щось доброго зробити, зате уміємо остатне змарнувати»⁴. Своім прикладом автор прагнув підкреслити необхідність гуртування усіх українців у єдину родину, щоби жити так, як усі європейські народи. У цьому, крім художнього, виявляється ще й суспільно-політичне значення послань Іллі Ілюка. Також з-під його пера вийшли оповідання на теми села. Серед них – «Який кінець нечитальника?», «За одинадцятий сніп», «Під ялинкою» та ін.

У 1908 р. Ілля Ілюк отримав третє місце роботи – в народній школі села Чорнівка, що неподалік Чернівців. Як і в Кичері, тут він розгорнув широку просвітительську діяльність, про що не раз писалося в чернівецьких газетах. Слід відзначити, що в багатьох буковинських селах Ілля Ілюк ініціював відкриття ощадних кас, читалень «Рускої Бесіди», Січей, торговельних спілок, функціонування яких значно полегшувало життя місцевого селянства. Він

також прилучився до заснування «Народного Дому» в Чернівцях і майже всіх українських товариств, що постали на Буковині перед Першою світовою війною. Це був воістину народний учитель, «добродіятель Русі (тобто України. – В. А.) і світла ширитель»⁵, як назвав його школяр Василь Котик із Онута, що на Заставнівщині, а за ним – й інші буковинці.

Прихід Першої світової війни приніс цілковитий хаос у щоденний розмірений ритм буття. Суспільство помітно поляризувалося за політичними поглядами. З'явилася підозра й недовіра. Влада одразу ж поділила підданих на лояльних і нелояльних до себе. Одні лагодилися до евакуації, другі вперто не хотіли рушати з насиджених місць, треті потайки сподівалися змін на краще. Ілля Ілюк перед наступом російських військ змушений був покинути Буковину і переїхати спочатку до Праги, а потім – до Фрайштадту. І хоч поряд була донька, він ніяк не міг звикнути до чужини. Любов до рідних місць кидала його в тяжкі думи. Трохи оговтавшись, він казав: «Так гарно, як в нас над Прутом, ніде нема»⁶. Там, на чужині, як писала Сидонія Никорович, він зрозумів «вагу і вартість свого, там став він українцем великого розміру. <...> Він щодня слідив за подіями на Буковині, чи ще не уступився москаль, щоби чим скорше повернути домів. А тоді ще в нас в серці була та надія, що ми осягнемо у світовій війні свою незалежність»⁷. З цією вірою і надією Ілля Ілюк повернувся на Буковину, в село Чорнівку. Але, як згадувала Сидонія Никорович, «все навкруги нас було темне і невиразне. Ніхто не знав нічого певного про нашу (буковинців. – В. А.) долю. Тоді кружали всякі поголоски»⁸. Ситуація стала багато в чому зрозумілішою після візиту до Чорнівки Сократа Іваницького, командира сотні січових стрільців, а згодом – професора Українського Вільного університету. Три дні, що їх провів Ілля Ілюк у товаристві січових стрільців, дали йому та його доньці чіткіше розуміння того, як на руїнах старого світу повинна постати Українська держава, «ясна, велика і вільна з золотоверхим Києвом»⁹. А в ній до всезагального визнання вознесуться свої пророки: Тарас Шевченко, Іван Франко, Юрій Федькович і назавжди утвердиться своя ідея Бога, запанує своя Церква.

Однак, на жаль, тим обнадійливим мріям не судилося здійснитися. Настали інші часи, ще тяжчі випробування випали на долю українців, зруйнувавши їхні плани на побудову власної держави, «прийшла темрява і затьмила цей світлий образ»¹⁰. Прийшло те, чого українські буковинці найменше очікували.

(Продовження на 6 с.)

«ДОБРОДІЯТЕЛЬ РУСИ І СВІТЛА ШИРИТЕЛЬ»: ПЕДАГОГ, ПИСЬМЕННИК І ПРОСВІТИТЕЛЬ ІЛЛЯ ІЛЮК

(Продовження з 5 с.)

Ілля Ілюк не крився перед новою владою, що він українець, і продовжував жити у своєму, виплеканому тяжким трудом шкільному світі, бо ніяк не міг збагнути, що українську дитину не можна навчати рідною мовою, тому й був силоміць відправлений на пенсію. А найбільше йому боліло те, що хтось заради посади і матеріальної вигоди враз відцурався свого національного походження, зрікся рідного народу, його мови і пішов служити чужинцям. У цей психологічно складний для себе час він, як писала Сидонія Никорович, «шукав серед темряви української провідної зорі... І не знаходив, і не бачив. Він дуже терпів, дуже боліла його душа»¹¹. Усю надію покладав на молодь, на нових людей з новими поглядами та ідейно-політичним і моральним вихованням.

За своє трудове життя Ілля Ілюк не здобув жодних матеріальних цінностей, бо не це було його головною життєвою ціллю. Зароблене тратив на газети, журнали й книжки, допомагав убогим, жертвував на українську справу. Спримігся тільки на малу хатину, де міг би на схилі літ притулити голову. Але тої щасливої і забезпеченої старості майже не мав. Довго і тяжко хворів, покинутий усіма, навіть найближчою ріднею; «догорав, як та лойова свічка, яка силується зібрати послідні сили, щоби ще раз, востаннє, із давньою силою освітити своє оточення»¹². 27 лютого 1929 р. в селі Чорнівка (тепер Новоселицького району Чернівецької області) він відійшов на вічний спочинок¹³. В останню дорогу його проводжали селяни, учні, місцева інтелігенція, вчителі із сусідніх сіл, «докладаючи всіх старань», щоби «похоронити покійника із належною йому честю»¹⁴. У некролозі, опублікованому газетою «Час», підкреслювалося, що покійний був «ширим українським патріотом, який ціле своє молодече життя присвятив праці для свого народу, не думаючи цілковито, як це звичайно лучається в ідеальних людей, про свою старість. Був це один із перших піонерів українського народу на Буковині, які промощували шлях своїм темним братам до кращого життя». Він «брав живу участь у всіх ділянках українського життя», «був світочем для українського народу на Буковині, який запаливав і закликав усіх до життя»¹⁵.

Уже згадуваний онутивський учень Василь Котик ще 1901 року вшанував Іллю Ілюка віршем, в якому є такі рядки:

Славне ім'я Ваше на весь світ най буде,
Що не забуваєте за руські люди,
І з щирого серця і доброї волі
Желаєте всім нам як найлучшої долі.
А «Руска Рада» нам славна не від нині
В найдальших закутках, в цілій Буковині.
Йй всі сердечну подяку складаймо,
В нашій будучності її ся не зрікаймо¹⁶.

Разом з автором вірша і ми віддаємо шану безкорисливому трудареві, талановитому педагогові, письменникові і просвітителю на ниві українства Буковини. А водночас подбаймо і про те, щоби його культурно-громадська діяльність, педагогічний досвід і творчий доробок стали надбанням нашого часу, послужили зразком у справі розбудови Української держави, економічно сильної і політично авторитетної у цілому світі.

Примітки

¹ Див.: Никорович Г. С. На могилі мого батька замість колача й свічки вінець думок / Сидонія Г. Никорович. – Чернівці: Меркур, 1930. – С. 6.

² Ілюк І. Відозва! / Ілля Ілюк // Народний голос. – 1913. – Ч. 37. – 3 жовт. – С. 2.

³ Ілюк І. 3-ий лист з Кичери до родичів шкільної молодіж / Ілля Ілюк // Руска Рада. – 1901. – Ч. 45. – 9 (22) листопада. – С. 356.

⁴ Там само.

⁵ Див.: Руска Рада. – 1901. – Ч. 43. – 26 жовт. (8 листопада). – С. 343.

⁶ Никорович Г. С. На могилі мого батька замість колача й свічки вінець думок / Сидонія Г. Никорович. – Чернівці: Меркур, 1930. – С. 13.

⁷ Там само, с. 14.

⁸ Там само.

⁹ Там само.

¹⁰ Там само.

¹¹ Там само, с. 15.

¹² Посмертна згадка // Час. – 1929. – Ч. – 125. – 5 берез. – С. 3.

¹³ Див.: Державний архів Чернівецької області. – Фонд 1245. Книги актів цивільного стану (метричні книги) нинішньої Чернівецької області. Опис 9, справа № 368: Книга реєстрації актів про смерть по с. Чорнівка Новоселицького району за 3 січня 1904 – 29 грудня 1938 р. Аркуш 173 зв. – 174.

¹⁴ Посмертна згадка // Час. – 1929. – Ч. – 125. – 5 берез. – С. 3.

¹⁵ Там само.

¹⁶ Руска Рада. – 1901. – Ч. 48. – 30 листопада (13 груд.). – С. 383.

Іван КІДЕЩУК

ЯК РОЖІ В'ЯНУТЬ КВІТИ-ЦВІТ І КВІТИ ПОРАНКОВОЇ ДУШІ

(Есе про ліричне «Я» Ольги Кобилянської:
Фантазія «поети» і поезія малої прози)

До 155-річчя від дня народження

3. Шукай красу природи і відкриєш трепіт серця й душі, запах квітів та «квіти людськості»

Часто в житті, – демонструє поетеса поетичною прозою у творі «Рожі», – хатня склянка зі свіжими квітами божественної краси може навіяти синестезійні почуття своєю незвичною красою: кольорами, нюансами, витонченими формами, пахощами:

«Темно-червона, окружена листками, що недбало звисали, горіла пурпурою. Розцвілася розкішно, упоювалася сама собою; принадувала до себе і ждала неспокійно.

Зараз коло неї, мов під охороною маленьких, трохи потвердлх, темно-зелених листків, тулилася блідо-рожева рожа, що тільки наполовину розцвілася.

Вона ще перед кількома хвилями була пуп'янком, а тепер, немов від одного сильного віддику раннього повітря, розцвілася і виглядала так, якби сама з себе стала такою пишною, коли тим часом вона все ще була пуп'янком.

Вона була повна поетичного почуття – рожа, до котрої усміхається полудень зі своїми різнобарвними метеликами...

Крайні листки її були напоєні темно-рожевою красою, але середущі тільки якби почервонілися від рожевого подиху. Ніжна, і запашна, і несказанно непорочна, сперлася вона на темно-червону рожу, притулилася і несвідомо допомагалася, аби її взяти в обійми.

Коло них стояла біла.

Обтулена свіжими зеленими листками, вона тонула в собі, а проте чула, що живе. Ледве прочуваючи своє барвне оточення, сіяла невинністю і чистотою і пахла так чудово, що зелені листки здержали свій віддих і в нестямі пили її солодощі...» (О. Кобилянська, Т. 1, с. 211).

Отакі почуття хвилюють поранкову поетичну душу молодої дівчини, що навіть у зрізаних квітах

відкриває не тільки незбагненну красу, але й сліди життя, які пробуджують в людині зоровим, чуттєвим та інтуїтивним шляхами трепіт серця й душі, коли квіти любуються самі собою і людина разом з ними, має місце явище кінестезії, що позичає від чарівних квітів ніжності, пахощів і несказанної непорочності, відбуваються ті несвідомі і підсвідомі обійми між квітами та людиною. Цей взаємозв'язок невимовної щасливості на рівні людського мікрокосмосу, пробуджений квітучими рожами, подібний на вищому рівні макрокосмосу, як ми запримітили в попередньому фрагменті, покликком людини в сині небеса, в далечінь, де губиться всяка туга, витіснена Божественною щасливістю, яку людина позичає тільки в гармонії з сонячним «полуднем» природи. Поетичні навантаження демонструють творчу силу поранкової душі письменниці, і саме в цьому полягає остаточна ціль митця, що засіває поетичним текстом несподівану щасливість та душевну вітху і, навпаки, – нещасливість, коли на полі нашого зору і відчуттів відбувається регресивне явище, яке спостерігає Кобилянська, яка виважувала кожне слово та його естетичні ефекти, немов у лабораторії, у даному випадку в лабораторії в'янутих рож, де через парке повітря хати, тісну склянку, мармуровий стіл та прислонену лампу, зрізані для розваги квіти перед відкритим вікном відчували осінній подих «грізних хмар» та «нищівного вітру», що *«Летить просто туди, де стоять рожі, доторкається всіх сміло, немов цілує їх, так що груба полумінь лампи з переполоху палахкотить і тремтить... Потім знов настає тиша.*

Майже чутно впали листки темно-червоної рожі на білу плиту мармурову.

Спершу один листок, потім три, чотири, далі ще більше, нарешті майже всі» (Там же).

В цьому випадку казка чудових рож з нестримної потіхи раптом огортається смутком за долею в'янутих квітів, що все живе і красиве – минуче, як і молодість з поранковою душею, саме життя.

(Продовження на 8 с.)

ЯК РОЖІ В'ЯНУТЬ КВІТИ-ЦВІТ І КВІТИ ПОРАНКОВОЇ ДУШІ

(Продовження із 7 с.)

Якщо візьмем до уваги нарис «Битва», наша душа переповнюється драматизмом через дикунство винищення лісів та гірської природи й краси, Божественної життєдайності, тобто життєвих умов нашого земного існування.

Без вагань зрозуміло, чому поранкова душа української Царівни обрала поезією служити людям, бо сам Бог так велів: «А ще коли вишлеш свою душу у тиху вандрівку, і вона порівнює „тут“ і „там“, і бере з собою все, що найкраще...» (Там же, «Поети»). Явно, фантазія «Поети» пропонує нам варіант духовного

Книга «Природа», видання 1897

зросту людини, доки поранкова душа кормиться добірним товариством «поетів і артистів» «жерців краси» та «співаків любові», інтелігенції високих ідеалів, а не з «тупоумками», – ці твердження заперечені самою авторкою, що не була чистою аристократкою, коли створила образи невмирущих персонажів з народу – молодого і мудрого гуцула, «некультурну» зате мудру, як народ, Параску і багато інших сільських героїв, що глибинно серця і душі не є нижчі «добірної публіки» поетів та артистів (Див. повість «Земля», 1901). Може, саме через ці мотиви відмовляється поранкова душа служити поетам, як дає зрозуміти сама Ольга Кобилянська, бо не тільки вони можуть стати «квітами людськості», «грунтом і основою» «чистого святого житла радості і щастя» (Там же, с. 249). Все ж таки дана фантазія вели-

чає поетів за їхні «величні душі», духовні «скарби» любові до людства, їхні старання «моделювати» за взірцями краси, тому що тільки «приятель і любов» дають душі можливість зростати. Поранкова душа, що гостює в поета-«коханця», – уточнює авторка, – не «буда» і не «крамниця», а духовне святилище, яке вранці мандрує і напувається красою природи, вечором «вірною» розказує, щоб злітати в далечинь, в будуччину, щоб п'яніла красою людина разом з нею, з досконалістю і величчю нових світоглядів. Вночі лягає спати і снить «коханців» і, зокрема, свого обраного, якому присягала: «Ти початок і кінець мого життя!», але це до одного дня, коли залишилась у своєму рідному краю, щоб вернутись самітньою аж п'ятого вечора. Не бажала поживи, ні діалогу з душами поетів, ні їхніх дарів, залишаючись в полоні суму й туги. Не чула плачу поета, ні благань його залишитись, не послухала ні обраного коханця, а в тиші перед улюбленими квітами і пахощами, що купались у сонячному заході, коли «розітлівся весь сором її істоти», відмовилась від поетів-жебраків і відлетіла в далечинь-будуччину, куди тягне туга, щоб п'яніти красою, бо вона була таки «частиною краси», тобто «досконалістю, величчю», «самопізнання» – це риси, які давали їй «запоруки будуччини», можливості «сильного життя» (Там же, «Поети»).

4. Суть казки-алегорії «Поети»: Красу бережи, постійно кохай і шукай!

Дана казка-алегорія – не просто фантазія, а старання неоромантика О. Кобилянської визначити невизначене – красу, поняття, яке турбує кожного митця, бо це – подвійна благодать Бога для людини: краса природна і краса мистецька, теми її ранніх поетичних творів малої прози. Новела «Природа» протиставить двох героїв – дівчину з поранковою, поетичною душею, закохану в природу, що не може налюбуватись красою гір, лісу, шелотом дерев та потоків, співом птахів та покликком синьої далечини неба, куди злітає, щоб вилікувати «хоробливу, безпричинну тугу», лицем в лице з гарним хлопцем-гуцулом, що живе у цьому царстві краси і недбайливо

поводиться з нею, навіть розгніваний, що його суд та панство покарали за зрубану смерічку; тому й не слухає переконань дівчини, «похожої на образ Матері Божої», що він винуватий. Гордий тим, що в селі немає красуні понад нього, і хоч вона вчена і багачка, зазіхає і на її красу, не зрозумівши поради, що красу завжди треба кохати й шукати. Пригадуєм з «Псалму 8» Давида, що Господь обдарував чоловіка і «7. Поставив його володарем над творами рук Твоїх, усе підбив йому під ноги», але це тим більше зобов'язує людину не винищувати природу та її красу. Якщо ми – діти Божі, тоді не помилявся Шіллер, стверджуючи, що природа визначає дитинство людськості, і нам треба бути дітьми природи, а не діяти проти неї, як доказує Оґа Кобилянська своїми ранніми творами поетичної прози. Поетеса вважає, що краса має житло у нашій душі, а «поезія – мати всякої величчю, всякої краси», і тому Бог «сотворив поетів», щоб займалися красою, та обдарував їх квітами-цвітом і красою поранкової душі – тонкочутливістю, мрійливістю, самоудосконалюванням і силою творити/шукати та моделювати поетичною душею інших. Поранкова душа не може відмовитись від Божого намісництва служити абсолютній красі, будучи її часткою. Раз поети, артисти, митці, свідомі свого таланту розганяти тугу людей злетом до вершин, хай шукають її та ніколи не жebraють, бо поранкова душа є вільною засівати квітами-цвітом і надією нові покоління і народи тією ж Господньою благодаттю поривань, що поруч природної краси росте-процвітає і мистецька краса.

Алегоричним твором-фантазією «Поети» авторка оправдовує свій поетичний варіант ранньої прози, який співпадає в цілому з душевним настроєм поетеси, обдарованої поранковою душею поетів ліричним «я», щоб оспівувати красу та величчю природи, а посеред неї і людину, що від-

чуває в природі всеохоронну і життєдайну Господню силу. Тільки поезією, красою природи і душевною красою людини можна гармонізувати людський світ із земним та небесним. Поезією-святиною псалмо-співець Давид прославляє Господа та Його Закони, благає карати ворогів та грішників на користь праведників, що заслуговують царство небесне. На захист Божественної краси природи й життя належить стати поетам, артистам й митцям, навіть тоді, коли падають в глибоку самоту без поранкової душі, і продовжувати благословенні обов'язки служити Красі і своїм ближнім. Хоч квіти-цвіт в'януть, маючи свою минучість, як поранкова душа і наша молодість, їх треба постійно засівати – хоч би й «на морозі», як навчала своїм кредо Л. Українка, і «Без надії сподіватись»/«Contra spem spero», тому що «віра, надія і любов» – Божа благодать (Павло, I Кр. 13:13).

Ольга Кобилянська ніколи не відступала від цього кредо та світла Св. Письма і вірно служила своєму народу та всім цінителям Божественної і людської краси.

Учасники з'їзду українських письменників у Львові з нагоди 100-річчя виходу в світ «Енеїди» Котляревського, 1898 р: Сидять у першому ряду: Михайло Павлик, Євгенія Ярошинська, Наталія Кобринська, Ольга Кобилянська, Сильвестр Лепкий, Андрій Чайковський, Кость Паньківський (старший). Стоять у другому ряду: Іван Копач, Володимир Гнатюк, Осип Маковей, Михайло Грушевський, Іван Франко, Олександр Колесса, Богдан Лепкий. Стоять у третьому ряду: Іван Петрушевич, Філарет Колесса, Йосип Кишакевич, Іван Труш, Денис Лукіянович, Микола Івасюк.

МОВА – ГОЛОВНА ОЗНАКА ІДЕНТИЧНОСТІ БУДЬ-ЯКОГО НАРОДУ (II)

ДО ДНЯ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ В РУМУНІЇ

Міжнародна наукова конференція «Українці Румунії – історія, сучасність та перспективи»

Як уже повідомлялось у минулому числі «Нашого голосу» (№ 293), у Бухаресті в рамках заходів, організованих Союзом українців до Дня української мови в Румунії, пройшла Міжнародна наукова конференція «Українці Румунії – історія, сучасність та перспективи», в якій взяли участь науковці, письменники, журналісти, педагоги з Румунії та України. На офіційному відкритті робіт цього року уже II-го випуску Конференції з вітальними словами виступили голова Союзу українців Румунії і депутат Румунського Парламенту Микола-Мирслав Петрецький, Посол України в Румунії Олександр Баньков, Голова Української Всесвітньої Координаційної Ради Михайло Ратушний, Проректор філологічного факультету Клузького університету ім. Бабеша-Бойоя Дорін Йоан Кіра, головний редактор відділу «Інші меншини» Румунського телебачення Борис Велімірович, керівник української редакції Всесвітньої служби Радіо Румунія Василь Каптару, менеджер Сату-Марського повітового музею Лівіу Марта, протопоп Української православної церкви у Лугожі отець Ілля Альбічук, директор Міжнародного фестивалю «Доля» Мар'ян Гаденко, директор Інституту добросусідства Теофіл Рендюк, голова Рахівської держадміністрації Павло Басараба, заступник голови Верховинської держадміністрації Ярослав Скуматчук, перший секретар Міністерства закордонних справ Румунії та ініціатор й організатор Конференції – голова Комісії з питань культури і заступник голови Союзу українців Румунії Михайло Трайста.

Роботи Конференції розгорталися протягом двох днів (9-10 листопада). У трьох секціях – «Література і культура», «Міжкультурний діалог» та «Етнографічна інтерференція» – було представлено 55 наукових доповідей.

Також у рамках Конференції відбулися презентації книг, виданих Союзом українців Румунії протягом поточного року.

Редакція «НГ»

ВІДГУКИ

Я вдріж поспіль на заснованій Союзом українців Румунії Міжнародній конференції в Бухаресті. Планується, і не безпідставно, що вона матиме продовження. Хоча б тому, що одним із її завдань є вивчення стану і розвитку української громади в Румунії. Українці в Румунії є третьою за чисельністю національною меншиною, але її активність, зокрема в галузі літератури, вельми висока. Не просто знайти за межами України таку потужну, як в Румунії, плеяду мовознавців, літературознавців, поетів і прозаїків, драматургів, публіцистів і літературних критиків. І головне, як на сьогодні, вони представлені трьома поколіннями, а значить є надія на розвиток, збереження «бренду» української літературної школи в Румунії. На думку відомого літературознавця професора Чернівецького університету Володимира Антофійчука твори, наприклад Михайла Михайлюка, входять до числа найкращих в Україні. В Румунії творчість таких без перебільшення особистостей є основою, на якій зростатиме молодь. Естафету моїх давніх знайомих

таких як професори Іван Ребошапка, Іван Робчук та багатьох інших достойно несуть тепер уже також добре відомі своїм доробком Михайло Трайста, Іван Гербіл та інші, розкриває свої здібності молодь. Вона, ймовірно, зможе продовжити закладені традиції, популяризувати в Україні румунську літературну творчість, а в Румунії українську. Насамперед завдяки цій частині української еліти, як і зусиллям активістів в українських селах, що підтримують і популяризують українське в контексті румунської національної культури, сталася подія історичного значення – прийняття парламентом Румунії закону про День святкування української мови на державному рівні. ...З минулої поїздки я привіз до нашої університетської бібліотеки твори українців з Румунії, і цього разу повернувся не з порожніми руками.

Декан історичного факультету
Одеського національного університету,
доктор історичних наук, заслужений працівник
освіти України В'ячеслав Кушнір

Ужгородські науковці мали змогу репрезентувати на Конференції свої наукові розвідки. Так, завідувачка кафедри української літератури, професор Валентина Барчан виступила з доповіддю «Творчість Юрія Станиця у європейському літературному контексті», доцент Евеліна Балла розмірковувала про «Поетику малої прози С. Ткачука», доцент Оксана Тиховська – про «Семантичну подібність образів чорнокнижника та градініка/соломонара в українській і румунській міфологіях», аспірантка кафедри української літератури Ірина Бура – про «Міфологічну модель матриархального роду у казці-есе Д. Гуменної «Благослови, мати!» та романі Д. Лесінга «Ущелина».

Декан філологічного факультету Галина Шумицька розповіла про ідею створення інтерактивної мапи діалектів як один із способів збереження мовної та культурної спадщини України та Румунії: на факультеті цю ідею просуває заступник декана з навчальної роботи Василь Шаркань, який активно співпрацює у цьому руслі з доцентом Олександром Міцюю та його вихованцями з факультету інформаційних технологій нашого університету. Така ідея дістала добрий відгук в українських та й у румунських колег: професор Іван Гербіл з Клузького університету того ж дня презентував власне монографічне дослідження «Українські студії з діалектології та топонімії в Румунії», яке торкається й питань історії марамороських українців, що часто подається викривлено.

Крім нього, того ж дня було презентовано ще

11 книжок, виданих Союзом українців в Румунії 2018 року. Серед них і «Верхньорівнянські оповідання» та публіцистика з назвою «Під сузір'ям слова» українською мовою пана Михайла Трайсти, члена Національної спілки письменників України та Спілки письменників Румунії, редактора журналу українських письменників Румунії «Наш голос».

До слова, серед публіцистичних матеріалів знаходимо інтерв'ю пана Трайсти з паном Петрецьким, у яких концептуально визначена роль СУР на сучасному етапі, а це «захист права на вираження і просування етнічної, мовної, культурної та релігійної ідентичності української меншини, відродження, єдності і формування національної самосвідомості, захист індивідуальних та колективних прав членів Союзу та зміцнення співробітництва між Румунією та Україною», хоч робити і зробити це було непростю: «Нам удалося втримати українську мову та культуру в місцях, де компактно проживають українці, хоча й були спроби створити паралельні організації та розбити СУР, ми не поставили колодку на наші приміщення й не закрили наші редакції та нашу діяльність тоді, коли нелегально заморозили банківські рахунки СУР, багато чого іншого.

Нині в Румунії нема українськомовних шкіл (українська мова викладається як окремий предмет) – лише один ліцей у Сієеті. Є відділення україністики у Сучавському, Клузькому та Бухарестському університетах. І є чітке усвідомлення, що «майбутнє національних меншин Румунії великою мірою залежить від того, як зможемо переконати молоде покоління, що треба шанувати й берегти рідну мову, культуру, традиції – це наш обов'язок, тому що без них не будемо існувати».

Отже, повага до держави, у якій живеш, та її мови, а також плекання своєї, рідної, послідовне її обстоювання – румунський досвід, гідний наслідування.

Медіацентр Ужгородського
національного університету –
за інформацією учасників Конференції

3 видавничої діяльності сур за 2018 р.**Михаєла ГЕРБІЛ****ВЕРХНЬОРІВНЯНСЬКІ ОПОВІДАННЯ
МИХАЙЛА ГАФІЇ ТРАЙСТИ,****Бухарест: RCR Editorial, 356 с.**

Українська література Румунії збагатилася ще одним літературним шедевром, який безперечно вписує нашу словесність до найкращих зразків все-світнього письменства.

Верхньорівнянські оповідання запрошують читача у чудовий світ обрядів, звичаїв, народних вірувань, покуштувати, врешті-решт, із серцевини життя людей Верхнянки, рідного села Михайла Гафії Трайсти, яке постає чарівним та своєрідним місцем зберігання скарбів усної народної творчості (повір'їв, пісень, казок, прислів'їв, приказок тощо) з одного боку, та чарівної прадавньої закарпатської говірки з іншого.

Перша частина збірки має автобіографічний характер, – автор із власного кута зору зображає події, свідком яких став сам, або про які довідався від інших. Ставлення оповідача, який часто ототожнюється з автором, до зображеного іноді іронічне, часом самоіронічне чи критичне щодо людських вад або вчинків. Також оповідь ведеться від першої особи – це ще одна риса автобіографічної манери розповіді.

Автобіографічний характер розкривається вже з присвяти, якою відкривається збірка – «І мертвим, і живим, і ненародженим моїм односельчанам присвячую», – в якій можемо спостерігати інтертекстуальність із поемою Тараса Шевченка. Намір М. Г. Трайсти – заявити про себе майбутнім поколінням та залишитися в їхній свідомості як зберігач та популяризатор народних цінностей. Вам, шановний пане Трайста, даною збіркою, і не лише нею, це повністю вдалося.

Щодо інтертекстуальності, автор неодноразово вдається до цього стилістичного прийому для того, щоб пластично підкреслити події, явища, або просто визначальні риси особистостей тих чи інших персонажів, які так мальовничо заселяють його оповідання, примушуючи, таким чином, читача пригадати чи то класиків Івана Котляревського, Тараса Г. Шевченка, Івана Франка, Лесю Українку, Миколу Гоголя (у зображенні дідуся Николая та баби Гафії), А. П. Чехова («Скільки будуть поділяти між

собою шостий салон другого поверху психіатричної клініки» – *Людина з потойбіччя*), чи сучасників Михайла Небиляка, Степана Ткачука, або румунських письменників, як Марін Преда, Джео Бог'за та ін.

Перше оповідання *Ронішоро – річка моя рідна, єдина...* починається панорамною картиною рідного села автора, де протагоніст уперше побачить світ, і де зустріч з життям відбувається у присутності смерті, точніше, де життя йде пліч-о-пліч зі смертю, здійснюючи так звану діалектику життя і смерті: «Сьогодні стою на межі смерті і життя, радості і смутку, світла і темряви. На нашому подвір'ї радість – у господарів син народився. Двадцять років чекали й ось діждались. Михайликом назвали, як батька. А ось на сусідньому, воно теж наче моє, смуток, сльози, плач – старий Семенюк помер!.. Ось лежить собі Семенюк, нібито на немовля напіввідкритим оком погляда, а воно на нього обома, і обидвоє спокійні, мовчазні. І про що їм говорити?.. Він виговорив своє, а воно...»

Михайло Гафія Трайста виступає новатором у манері художнього світобачення, яке передбачає якраз панорамну перспективу зображуваного. І так, всеохоплює око, нібито деміурга, виділяє поступово з-поміж планет Всесвіту саме Землю, на якій суджено нашому героєві народитися. Пронизливий погляд автора зменшує астрономічні відстані й визначає з-поміж материків саме Європу, потім з-поміж країн Європи – Румунію, на півночі якої виділяється повіт Марамуреш, адже тут знаходиться мила Верхнянка.

Така незвичайна панорама місця, де будуть у подальшому розгортатися події, погляд від макрокосму до мікркосму дають можливість оповідачеві не лише географічно розмежовувати рідне село, а й проникнути в історію назви села та походження верхнянців. А таке діяхронічне вторгнення в історію рідного краю дає можливість авторові ознайомити читача з менш відомими фактами, пов'язаними з місцевістю.

Ще з перших сторінок відбувається самоідентифікація автора-оповідача, який веде діалог зі своїм

альтер его, а це інший оригінальний стилістичний прийом збірки, яким окреслюються художні якості автора: «дорогий письменнику», «нешасний літераторе», «вельможний писако», «шановний рисувальнику». І тут, у ставленні до самого себе, не бракує самоіронії та гумору.

Слідуючи за течією річки Ронішори, оповідач не тільки відтворює топографію рідного краю, а й оживляє власне дитинство з притаманними йому пригодами, людей та їхні заняття, враження, породжені різними подіями, почуття, переживання, все те, що чиста душа дитини сприймає безпосередньо.

І так, користуючись цією нагодою, автор-оповідач вводить читача в чарівний світ свого дитинства, юнацтва та молодості, де діють як реальні персонажі з оточення героя, так і фантастичні через казки, легенди та всілякі небилиці. Це оригінальне переплітання людей з подіями, з описами прекрасних місцевостей, з розповідями про Першу та Другу світові війни, точніше сказати, про трагічні наслідки цих подій для простих людей, з переживаннями героя, який з глибокою чуттєвістю сприймає навколишнє. Наприклад, емоції, пробуджені запахом магазину із Залома, який «мав яскраво виражений запах, якого я відчуваю і по сьогоднішній день, запах теплого хліба, змішаний із запахом соняшникової олії і запахом нових гумових чобіт», залишаються нібито живими у свідомості автора, стимулюючи одночасно уяву та смакові й нюхові чуття читача.

Попри прийом оповіді від першої та третьої осіб, автор використовує незвичайну манеру, а саме оживляє анімістичну традицію, одушевляючи стару черешню, яка стерегла двір маленького Михайлика і яка була свідком незчисленних подій протягом декількох поколінь: «Пам'ятаю, як поміж моїм корінням бавився, потім по гілках, мов білка, скакав, потім, закоханий, на сопілці грав... Я ж його на Першу світову проводжала, з війни зустрічала, потім його сина Михайла на Другу світову... але його зустрічати не довелося».

Кожна подія, кожне місце або зустрінута людина стає для розповідача приводом і водночас нагодою для снування історій, для ретроспекції та інтроспекції. Але в оповіданнях Трайсти діють не

прості персонажі – це реальні особи з іменами, прізвищами та прізвиськами (вуйко Іван, сусід Іван Рагован – Кадолик, вуйко Федор, Вацьо з Осоя, вуйко Замерзлий, Лулука Трайстишина, Фет'кан, Косованка, Пруниха, Кадоличка, Станючка, Василина Паращина, Дьорді Грицюк, Іванко Реті...), кожна із власною індивідуальністю, із специфічним кругозором, особистим життєвим досвідом, так само, як і кожне місце верхньорівнянської топографії (Жулинці, Воротец, Корнет, Горшлоґ, Герен, Пішіторя...) має свої особливі, конкретні риси. Різноманітність ономастики оригінально співіснує з не менш оригінальною топонімією та гідронімією.

Але, мабуть, найцікавішою залишається лінгвістична тканина творів, зокрема мова верхньорівнянців, насичена пластичними виразами та прислів'ями

(«як у Бога за дверима», «надворі місячно – можна мак збирати»), народними піснями та легендами («Мене мати породила, де май темно було, аби мені, молодому, весело не було»), звичаями та обрядами («На порозі стара Семениха гасить дев'ятки старому, рубаючи в горняті ножем навхрест воду з шиплячими вуглинами...»), повір'ями («Я не вірю у ворожки, але так казала мені баба Розалія з Татарського Горба, що хтось закопав у могилу разом з мерцем свічку, на якій ворожили, щоб згас увесь Дуньковий рід...»), усіма скарбами усної народної творчості із специфічними народно-поетичними засобами.

У розповідях дотепного вуйка Феріщака, наприклад, фантастичні елементи переплітаються з гумором, з іронічним ставленням оповідача до різних ситуацій, більшість з яких містять дидактично-моралізаторський характер. Саме викривання у насмішковатому тоні різних людських вад робить твір незабутнім.

Естетичні категорії, як краса, гротеск, трагедія і понад усе комізм охоплюють чи не всі сфери оповідання: мову, ситуації, персонажів. Так само як і в житті, і в даній збірці спостерігається симбіоз між веселим та сумним, світлом і темрявою, добром і злом. Через пряме, безпосереднє звертання до читача, автор пробуджує свідомість національної приналежності, викликаючи у кожного з нас любов та шану до рідного.

Михайло Гафій ТРАЙСТА

ПРО ДРУЗІВ, ПОБРАТИМІВ ТА ЇХНІ КНИГИ

«ШОКОЛАДНА УКРАЇНА» ЄВГЕНА БАРАНА

Я страшенно не люблю слова «текст». Щось є у ньому від технічної складової. Волію говорити про «твір». Ми є творіннями Божими, а не «текстовками» Божих слуг.

Євген БАРАН

У рамках 25-го ювілейного Гуцульського фестивалю, який відбувся в період 21-29 липня 2018 року в місті Яремчі, відділ культури Яремчанської місцевої ради, Музей етнографії та екології Карпатського краю та Всеукраїнське товариство «Гуцульщина» організували презентацію книг: *Закарпаття під прицілом* Олександра Гавроша (Ужгород); *Між коханням і смертю* Михайла Гафії Трайсти (Бухарест) та *Забуті письмена* Мирослава Лазарука (Чернівці). На презентації були присутні голови Львівської організації НСПУ Ігор Гургула та Івано-Франківської Євген Баран. Саме тут я познайомився з Євгеном Бараном. Він говорив про свої книги *Конокрадська честь* та *Між коханням і смертю*, а також подарував мені свою книжку *Шоколадна Україна – Вибрана есеїстика 2013-2015 років* з автографом.

Український літературний критик, літературознавець, есеїст, кандидат філологічних наук, заслуже-

ний працівник культури України та Почесний краєзнавець України Євген Михайлович Баран народився 23 травня 1961 року в селі Джурині Чортівського району Тернопільської області («Тато хотів, аби я був Михайло, але не вмів відстояти, себто захистити власну ініціативу», – написав мені Євген Баран, коли вітав з днем ангела). Закінчив філологічний факультет Львівського університету (нині – ЛНУ ім. І. Франка) та аспірантуру Інституту літератури НАНУ. 1994 року захистив дисертацію на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук. З 1998 року – доцент кафедри української літератури Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника, а з 2009 року – голова Івано-Франківської обласної організації НСПУ. Автор численних книг літературно-критичних текстів та есеїстики, член редакційної ради журналів «Перевал», «Дзвіночок» і заступник головного редактора журналу «Золота Пектораль». Упорядник і співупорядник численних видань, а також перекладає з польської мови.

Лауреат багатьох літературних премій та відзнак Євген Баран також є членом Наукового товариства ім. Тараса Шевченка, Національної спілки краєзнавців України, Національної спілки журналістів України, членом журі Всеукраїнського фестивалю любовної лірики та авторської пісні про кохання «Мовою серця» та Міжнародної літературної премії ім. Григорія Сковороди «Сад божественних пісень».

Шоколадна Україна Євгена Барана (як дізнаємося з цитати, що презентує книгу) – це «Спомини-роздуми автора, що корінням тягнуться від Шевченка, Франка і Черемшини до Бабія, Пушика та Андруховича і проростають на терені Прикарпаття. Авторське мислення через призму віків, самоусвідомлення та самозаглиблення в літературу, історію, політику – все те, з чого складається ментальне життя Євгена Барана.»

Сьогодні, коли (маю на увазі Румунію) 60% студентських робіт, дисертацій та докторських тез із літератури пишуться про Шевченка та його творчість, 20% про інших класиків української літератури, а решта про творчість Юрія Андруховича та Оксани Забужко, коли культурні діячі, дипломати і політики повторюють ті самі слова, ті самі

цитати, які кожен з нас знає напам'ять, не можемо не погодитись з автором есею *Животворящий Шевченко. Від Шевченка до шевченківської людини*, що «Кожний виступ у Шевченківські дні є немовби складанням іспиту на зрілість: громадянську, професійну, людську. Се нелегко, а особливо, коли громада, знуджена, втомлена, злякана, збайдужіла, патріотично насажена...»

На думку автора, «Найтяжче сказати про Тараса Шевченка, коли багато вже сказано, і в цьому засиллі слів губиться істина. Власне, не губиться, а в патріотичному ажитажі «затирається». І тоді істина вже не є істиною, не є наближенням до самої себе, бо істина – се як Бог, якого шукаємо, в якому розчаруємося, в якого через своє невірування віримо...»

Із есею *Неакадемічний Стефаник* читач може дізнатись, що Стефаник пив горілку, щомісяця їздив до Львова «на курви», був поганим ґаздою. Ніхто з його односельців не сприймав і не розумів, що Стефаник канонізував їхню правду. Сакралізував її. «Він зробив у літературі те, що й сьогодні мало хто може зробити. Він топтався по своєму серцю. З того виходила біль і радість. З того виходила кривда людська й ставала Божою правдою. Се вмів тільки він...»

У творі *Покутський жайвір*, присвяченому Маркові Черемшині на 140-ліття, Євген Баран пише: «Нічого не потрібно придумувати, коли хочеш сказати про письменника. Треба вмінити його читати, слухати і говорити із ним...»

Для автора Марко Черемшина є «письменником писанкарем» (який змальовує узори, карбує їх у камені-ружі, а вони залишаються вічним нагадуванням про вічну тугу-любов, яка має здатність жити серце людське, виповнювати його спомином про невітлену мрію-раювання...), «поетом любови», «письменником без школи».

Євген Баран вдало переконує читача, що Марко Черемшина «залишається незанимим Карбівничим Української Правди. Залишається Самотнім Сонцем незнищеної матерії Української пісні, яка в серці, в душі, в крові... (...) Ми приречені не знати Марка Черемшину. Ми приречені не любити. Бо тільки в нелюбові чуємось певними. І не можемо побачити живими очима живого серця живої краси життя/смерти...»

Про Тараса Мельника у творі *Туди поза берези тихі* Євген Баран пише: «Такі поети народжуються, аби піти незрозумілими й залишити незрозумілий світ. Такі поети народжуються, аби про них говорили, аби їх проклинали, аби ними захоплювались, аби їх любили і вірили, не люблячи і не вірячи. Така їхня місія. Вони не завжди відповідають своєму покликанию. Тарас – один з небагатьох, який знав усе наперед, не тому, що був Пророком. Він був Поетом. І цього досить, аби з цим даром Жити і з цим даром Умерти...»

Євген Баран не забуває ні Юрія Андруховича, який для нього залишається найяскравішою по статтю літературних 90-х (*Місія Андрухович*), ні про «тяжковаговика» української прози Степана Процюка (*Туга за міражами*).

Далі слідують есеї *Наталя* (присвячений Наталі Ткачак); *«А що другий празник...»* (Василеві Бабію на 65-ліття), *Пушик* (Степанові Пушику на 70-ліття), *Людина-місто* (присвячений бібліотекарю, бібліографу, кандидату філологічних наук, викладачу Прикарпатського університету імені Василя Стефаника, корінному станіславцю Володимирові Полеку), *Дві слові про Євдокію Юрчак* (спомин про одну з найкращих казкарко, чії казки й сьогодні входять у різноманітні збірки і збірники), *Kvitka* (присвячений голосу нації Квітці Цісик, яка прокинулася до життя).

Із есеїв *Місто, якого не заслужив..*, *Хата, якої я не збудував...* *«Ще як були ми козаками...»* та *Про Кирила Цепенду і Навколо Цепендіяди...* читач може дізнатися

дещо про самого автора книги.

Перша частина *Шоколадної України* закінчується твором *Іван Франко: Непоборні Міфи Proincontra*

До другої частини увійшли есеї, в яких відбиваються найбільш значущі суспільно-політичні зміни в Україні з грудня 2010 до квітня 2015 року. Це спроба Євгена Барана тверезо усвідомити, звідки беруться негаразди та непорозуміння українців, і як їм можна було би зарадити, відкинувши стереотипи, страх та відчай.

Накінець хочу уточнити, що, пишучи цю статтю, я мав єдину мету – повідомити про появу книги Євгена Барана *Шоколадна Україна*, яку щиро рекомендую прочитати українським читачам Румунії і не тільки.

~~~~~

Іван РЕБОШАПКА

НАРОДНІ ПІСНІ – ОДИН ІЗ ДУХОВНО-ХУДОЖНІХ ЗВ'ЯЗКІВ МІЖ СУСІДНІМИ НАРОДАМИ

(Продовження з № 292)

Духовно-художні пісенні зв'язки між сусідніми народами виявляються різними способами, як співзвучність тем і мотивів, використання подібних поетичних засобів та формул, мандрюючих строф, подібних структурних моделей, а то й інваріантів.

Ці явища у тій чи іншій мірі наявні в румунських та слов'янських піснях. Дані явища інтенсивніше виявляються на пограниччях народів, що належать до спільної мовної групи, як слов'янська, наприклад.

Велике число різноаспектних виявлень цих явищ (що можуть становити тему окремого дослідження) запитітне у польських піснях з польсько-українського пограниччя, зібраних Францішком Котулою¹, пісні, що відзначаються близькими загравами до українських, і то не лише материкових, але й записаних в Румунії.

Серед великого числа варіантних пограничних подібностей (= майже невичерпна дослідницька тема) зустрічаються й пісенні інваріанти, з яких наведемо лише два приклади інваріантних весрій, записаних в Румунії. Одна із версій належить до записаних між 1928-1932 рр. Іваном Абрам'юком в с.Негостина Сучавського повіту від рідної сестри Параски Абрам'юк, і належить до обрядових весільних пісень, пісня, що виконується на заручинах і в якій знищення дівочого городчика з квітами символізує вихід дівчини заміж:

*Ой коби я була знала,
Шо я буду заручена,
Я би пішла в чисте поле
Та й пригнала стадо коней.*

*Коні ж мої воронії,
Вітолочте моє зілі,
Вітолочте, вікочайте,
Моїй мамці не лишайте.*

*Кілько мамка в город гляне,
Тільки мамці серце в'яне:
– Лиш одну я доньку мала,
Шо це зілі насіяла.*

*Насіяла, насадила,
Один вінок не зносила,
Лишень один собі зшила,
В тім віночку слюбок взяла.²*

Цікаву, майже ідентичну версію цієї пісні, яку навряд чи можна вважати абсолютним інваріантом, зустрічаємо у дуже близькому варіантному обрядовому білоруському весільному записі:

*Каб я знала, каб я ведала,
Што ў свайго таткі не буду,
То я б агарод разгарадзіла,
Табун коней упусціла,
Шкоды б бацьку нарабіла.
– Коні мае вараненькія,
Тапчэце зялёненьку руту,
Чырвонае насеннейка,
Прыедзе к нам да вяселлейка!³*

Варіантних подібностей між білоруськими й українськими материковими та записаними в Румунії піснями – багато. До них належить такий інший приклад:

*Адчынйай, матка, аконца,
Вязуць табе нявестку, як сонца! і т. д.*

Велике число подібностей наявне у баладних піснях, як та, що була записана нами в Негостині, а її паралельна версія білоруська така:

*Ой, пад гаем зеляненькім
Слала ўдова лён бяленькі,*

далі – той же сюжет про незгоду матері Василя женитися на вдові. Дослідження баладних пісень – це окреме питання, бо вони, як і народні казки, належать до тотожних типів, відзначаючись в кожного народу різними версійними «загравами».

Інший приклад пісні, на цей раз безперечного інваріанту на солдатську (жовнірську) тему, був записаний нами 7 січня 1964 р. в банатському селі

Корнуцел Караш-Северінського повіту, від 30-річної тоді Марії Шийко:

*В зеленім гаєчку пташечки співають,
Ой мого миленького на войну волают.*

*Волают, волают, коника сідлают:
– На кого ня лишеш, мій милий коханий?*

*– Лишаю тя тому, што не йде на войну,–
За два, за три рочки вернуся додому.*

*Три рочки минают, хлопці з войни йдуть,
З-під мого милого лиш коника ведуть.*

*Ведут его, ведут начорно укритий, –
Уже мій миленький на войні убитий.*

*– Не плач, дівчиночко, не жалій ти його,
Йде нас сто тисяч – вибери другого.*

*– Аж бы вас так было, як піску морського,
Не было й не буде, як мого милого.*

*Бо мій був миленький у личко румненький,
Пристав до сердечка, як мід солоденький.*

*Аж бы вас так было, як у полі вієся,–
Не було й не буде моїм дитьом вітця.⁴*

Польська версія цього інваріанту не походить з польсько-українського пограниччя, а із Сандомирської Пущі (Sandomierska Puszcza). Оскільки українці «спустилися» в Банат із закарпатських поселень, які здавна були в контакт з польськими поселеннями, то українська версія інваріанту появилася в Банаті разом з переселенцями на початку ХХ ст., батьки чи діди яких, правдоподібно, сприйняли її від поляків, а, можливо, навпаки – хто його знає, це може вияснитися лише після кропітких досліджень. Обидві версії інваріанту із структурної й художньої сторін – довершені (структура української версії – двовіршової строфи, а польської – тривіршової), різниці між ними – не в кількох мотивах, а лише в мотивемах та стилістичних словесних «загравах» і в тому, що взагалі властиве польським обрядовим і нео-брядовим пісням, – «протагоністи» зазвичай носять загальновідомі імена *Касенька (Kasieńka)* і *Ясенько (Jasieńko)*:

*W zielonym gaiku ptaszekowie śpiewają.
Mojego Jasieńka, mojego Jasieńka
Na wojnę wołają.*

*Wołają wołają, koniś osiadłany.
Komuż mnie zostawiasz, komuż mnie zostawiasz,
Jasieńku kochany?*

*Ja cię zostawiam temu, co na niebie.
A za roczek, za dva, a za roczek, za dva
Powrócę do ciebie.*

*Wyszło ci już roczek, jak się wojny toczy.
Kasieńka nieboga, Kasieńka nieboga
Wyplakała oczy.*

*Wyszła na góreczke, żołnierze już jadą.
Spod mego Jasieńka, spod mego Jasieńka
Konika prowadzą.*

*Prowadzą, prowadzą, żałobą nakryty.
Pewnie mój Jasieńko, pewnie mój Jasieńko
Na wojnie zabity.*

*Zabity, Zabity, nie żałuj ty jego.
Jedzie nas tu tyśiąc, jedzie nas tu tyśiąc,
Wybierz se jednego.*

*Cośby was tu było, jak na morzu piany,
Nie było, nie będzie, nie było, nie będzie
Jak mój Jaś kochany.⁵*

Примітки

¹ *Pogranicze polsko-ruskie // Franciszek Kotula, Hej, leluja czyli o wygasających starodawnych pieśniach kołędniczych w Rzeszowskim, Ludowa spółdzielnia wydawnicza, 1970, 167-323.*

² *Доробок покоління*. З фольклорної спадщини села Негостина Сучавського повіту. Упорядкування, передмова та примітки д-ра філологічних наук Івана Ребошапки. *Народні пісні*. Записані між 1928-1932 рр. професором Іваном Абрам'юком від Параски Абрам'юк. *Сучасні записи* [1974 р.] негостинського фольклору, здійснені Іваном Ребошапкою, Видавництво «Критеріон», Бухарест, 1982, с. 47.

³ *Беларускі фальклор*. Хрестаматія. Выданне другое, дапоўненне. Склалі К. П. Кабашнікаў, А. С. Ліс, А. С. Фядосік, І. К. Цішчанка, Мінск, «Вышэйшая школа», 1977, с. 296.

⁴ *Народні співанки*. Зібрав і упорядкував Іван Ребошапка, видавництво Editura pentru Literatură, Бухарест, 1969, № 184, с. 202-203.

⁵ Franciszek Kotula, *Hej, leluja...*, nr. 237, s. 343.

Іван КІДЕЩУК

МОЛИТВИ І ПСАЛМИ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА:

«БОЖЕ МИЛИЙ/ ДЕ Ж ЗАХОВАТИСЯ МЕНІ?» – МОЛИТВА-СПОВІДЬ
КАТОРЖНИКА-ПОЕТА Й МАЛЯРА ШЕВЧЕНКА

Мов за подушне, оступили
Оце мене на чужині
Нудьга і осінь.

Боже милий,
Де ж заховатися мені?
Що діяти? Уже й гуляю
По цім Аралу; і пишу.
Віршую нищечком, грішу,
Бог зна колишній случаї
В душі своїй перебираю
Та списую; щоб та печаль
Не перлася, як той москаль,
В самотню душу. Лютий злодій
Впирається-таки, та й годі.

Вірш «Мов за подушне, оступили», що містить вставну молитву Тараса Шевченка «Боже милий/ Де ж заховатися мені?», належить косаральському періоду 1848 року, на перший погляд, найщасливішому періоду каторги поета-маляра, якого Господь обдарував світлою дружбою з Бутаковим, що тимчасово обрав його для наукової експедиції вивчення флори і фауни ареалу Аральського моря, де Шевченкові довелося змальовувати прибережні краєвиди, рослини і тварини на користь дослідникам екосистеми аральського географічного простору. Після однорічної муштри каторжною солдатчиною поет, звільнений від психофізичного тиску чужої землі, азіатської пустині, «нудьги» і «осінніх» неприємних днів, що «оступали» душу, мов нещасних кріпаків за подушне, відчуває солодкий життєдайний смак ілюзійної волі. Поет не знає, як віддячитися Богу за небесне благословення, що спонукує його до молитви-сповіді перед Отцем Вседержителем, тим більше, що на палубі корабля літне сонце пустелі немилосердно пече і завдає арештанту мук, гірших неволі-недолі. Дізнаємось про це з листів-скарг Шевченка до своїх добродійників Василя Жуковського та Варвари Репніної, в яких він описує, як його виснажує літня спека на Аральському морі

разом із строгою забороною писати і малювати, хоч шевченкознавець Юрій Івакін доказує, що поет в Косаральський період написав більше віршів, ніж в інші періоди його творчості, і створив навіть прекрасні любовні вірші («Нотатки шевченкознавця», 1986 р.), а капітан Аральської експедиції А. І. Бутаков у своєму щоденнику стверджував, що Шевченко створив картини й малюнки з «надзвичайною силою і талантом» («Дневные записки плавания А. И. Бутакова по Аральскому морю в 1848-1849 гг., Ташкент, 1953), а це явний доказ новопожертвування поета-маляра і порушення ним заборони, через що до кінця експедиції він буде знову арештований за зневагу царського рішення. Можливо, поет-маляр передбачав свою долю-недолю і благав Господа допомогти йому заховатися де-небудь у цім вільнім куточку світа, щоб більш не страждати невиліковним: «Боже милий,/ Де ж заховатися мені?!/ Що діяти? Уже й гуляю/ По цім Аралу; і пишу./ Віршую нищечком, грішу,/ Бог зна колишній случаї/ В душі своїй перебираю...»

Молитва-сповідь поета-маляра набирає духовного змісту радості і самовдоволення перед Господньою блаженністю, перетворюючись одночасно у самозасудження через нові гріхи, яких набирає далеко від царської підозри, гріхи, за які тяжко постраждав. В душі поета зароджується невиліковна драма, печаль, і він, самоаналізуючись, не знає, які з давніх гріхів, «колишніх случаїв», призвели до муштри десятилітньої каторги, а логіка виваження душевного болю, спричиненого гріховністю пержитих печалей впродовж 24-ох закріпачених літ та 10-и років волі після викупу поета і царським вироком заслання в Азіатську пустелю із суворою забороною виконувати поетичний і малярський поклики, приголомшили його, прирекли на згубу нудьгою, що хмарами «претяся» в душу, «як той москаль», і дум гірких не міг ніяк зупинити, бо лізли силоміць «в самотню душу», – відкрито признається поет перед Господом про приховані «зло і печаль», що невинно мучили його невинну душу: «Та

списую; щоб та печаль/ Не перлася, як той москаль,/ В самотню душу. Як той злодій/ Впирається таки, та й годі».

Запримічаємо, що у Шевченка невинна злодійська печаль прирівнюється тільки до злобної нахабності москалів, як свідчить усна народна творчість та історія України протягом століть від Богдана Хмельницького і до сих пір, бо навіть у наші дні «Лютий злодій/ Впирається таки, та й годі», мордує волю невинного побратима-українця. Відкритість душі і серця Шевченка у молитві-сповіді «Боже милий,/ Де ж заховатися мені?» набирають справді нечуваного драматизму, коли він благає Господа поради і милості, щоб уникнути московського нещастя і десь подітися на землі від москаля, що зацькував волю, бо навіть киргизи убогі, хоч голі, зате живуть вільними, а малоросів притоптав і винищує північний брат-християнин (див. «Кавказ», «Думи мої, думи мої, ви мої єдині» та ін.).

Тарас Шевченко залишається, перш за все, непервершеним співцем волі, бо волю по-справжньому може оцінити той, хто народився поневоле-ним у кріпаччині, чи той, хто втратив її і живе безнадійно, невинно благаючи Божого милосердя. Драма людини сягає найвищої межі болю, коли неволя обмежує долю:

«Немає гірше, як в неволі
Про волю згадувать. А я
Про тебе, воленько моя,

Оце нагадю...» – зізнається поет Ганні Закревській у вірші «Г. З.», і в цьому випадку лише мольба до Бога дає можливість надії зійти «рожевою зорею», і, певне, лише так «легшає в неволі», коли:

«З-за Дніпра мов далекого
Слова прилітають.
І стеляться на папері,
Плачучи, сміючись,
Мов ті діти. І радують
Одиноку душу
Убогую. Любо мені.
Любо мені з ними.
Мов батькові багатому
З дітками малими».

(«Не для людей, тієї слави»)

Постійний уявний діалог думами-дітками з неньою Україною вигоює усамітнену душу поета,

прибиту нудьгою, допомагає жити й творити для рідного краю і земляків своїх, хоч про десятирічного «Кобзаря» немає жодної вісті, а ця скарбниця є духовним виміром його любові до України, як з болем зізнається поет-невольник в далекій чужині:

«Для кого я пишу? для чого?
За що я Україну люблю?
Чи варт вона огня святого?..»

(«Хіба самому написать»)

Закоханий навіки у свій народ та неньоку-Україну Тарас Шевченко невинно дописував у неволі свій «Кобзар» і благав у Господа кращої долі своїм побратимам-землякам, благав їхнього очищення «огнем святим» і спасіння для повернення колишньої козацької Гетьманщини. Тільки благальною книжкою в «євангельським ключі» (Є. Сверстюк), молитовним стилем поет-невольник з надією ніч і день щиро просив Всеохоронного Бога кращої долі для свого краю і народу, бажав, щоб його любов до України ніколи не забувалась в народі і жила з покоління в покоління.

Тарас Шевченко. Днювання експедиційного транспорту в степу. Папір, акварель. V-VI 1848 р.

Тарас Шевченко. Шатро експедиції на острові Барса-Кельмес. Папір, акварель. 7-13.VIII 1848 р.

Віргілії РИЦЬКО

ХУДОЖНИК-СКРИПАЛЬ СТАВРО ТАРАСОВ

(Продовження з № 293)

Повернення задунайського козацького нащадка додому

Влітку 1915 року Ставро Тарасов покидає Париж і повертається назавжди в Румунію. Тут він просить посаду вчителя і після позитивної відповіді на його заяву починає вчителювати у селі Свіштовка комуни Періправа Тульчанського повіту, тут, на краю світа, в найбільш ізольованій місцевості Дельти. Задунайський козак Тарасов покинув Париж заради Свіштовки! Тодішні закони передбачали, що учитель повинен почати від основи педагогічної системи. Треба було довести, що у бажаного працювати у цій сфері є педагогічне покликання. Тарасов був лагідний у стосунках зі своїми маленькими учнями, він по-справжньому був відданий цій професії.

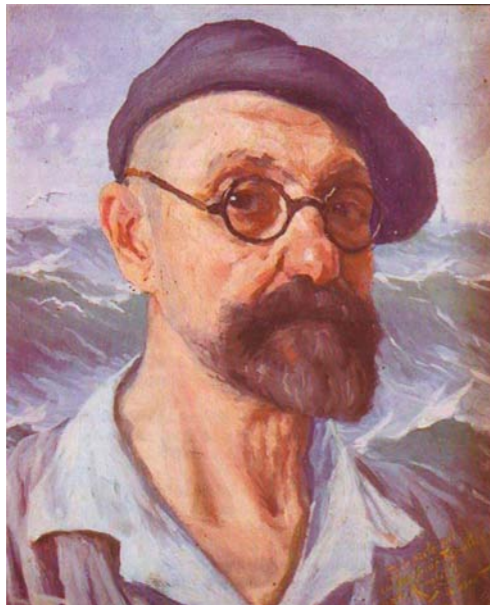
Літом 1916 року Ставро Тарасов був мобілізований у 73-й Тульчанський піхотний полк як перекладач, тому що добре розмовляв і писав російською, німецькою і французькою мовами. Тоді в Тульчі було заквартироване російське військо.

У 1918 році він став заступником викладача малювання в гімназії «Ойтуз» в місті Тиргу Окна. Тут він познайомився із своєю майбутньою дружиною Констанцою Іонеску.

Перша його персональна виставка була організована вкінці 1919 року в містечку Сленік Молдова.

У 1919-1920 рр. викладає каліграфію і малювання в педагогічній школі ім. Штефана Великого у місті Бакеу. Здавши кваліфікаційний іспит, продовжує вчителювати в містах Текуч і Бирлад.

У 1920 році повертається до гімназії «Ойтуз» у місті Тиргу Окна і вже тут одружується із Констанцою Іонеску. Через рік у них народилася донька Зеновія-Марія-Магдалена, яка так і залишилася єдиною дитиною в сім'ї.

Автопортрет, 1945 р.

Пізніше, у 1926-1927 рр., Ставро Тарасов викладав у ліцеї ім. Д. А. Стурзи в Текучі і в ліцеї ім. Георге Кодряну в Бирладі.

Між часом здає іспит для отримання остаточного призначення в шкільній освіті, що дає йому право займати кафедру в будь-якій місцевості. Народжений на березі Дунаю, біля води, у 1928 році він вирішує оселитися на березі Чорного моря, в Констанці, де працює викладачем в педагогічній школі. Тут заворожуюча блакить морських хвиль з новою силою пробуджує його художній талант. В Констанці він був щасливий і дуже творчий. Його картини продавалися добре. На сторінках преси не переставали з'являтися

заслужено похвальні відгуки про його творчість. В цих роках появилися дві невеликі книжки з репродукціями про мистецтво молодого українського художника.

У 1931 р. Михайл Страже надрукував у бухарестському видавництві Буковина книжку «Un pictor dobrogean Stavru Tarasov» («Добруджанський художник Ставро Тарасов»). Ось, що каже автор про художника: «Досить складно визначити місце Тарасова у новій хвилі художників. Не будучи послідовником класицизму чи якоїсь школи модернізму, цей виходець з Леті – чесний дослідник природи,

випромінюючий унікальну особливість як у техніці, так і в баченні.

Між 1928-1930 рр. художник виставив 88 картин у Бухаресті, в Будинку мистецтв, разом з Ніколає Тоніце, Паулом Марку і Деміаном, 70 картин в Яссах, в залі «Румунське життя», 120 картин у Констанці поряд з роботами Думітру Г'яца, Йона Теодореску-Сіона та Грандта Авакіана. Тепер Ніколає Тоніца захоплюється своїм бувшим колегою по факультету, кажучи: «Більш енергійний, ніж в попередні роки, більш комплексний і більш виточеніший цей майстер, ізольований, далекий від культурного центру країни, знає як залишитися митцем, на відміну від багатьох інших, які, увійшовши в мутну імлу

провінції, потопають назавжди, впадаючи в постійну дратівливу банальність».

У 1931 році Тарасов переходить до Комерційного ліцею у Констанці. Влітку 1933 р. український художник їде в Бальчик (тоді це була румунська територія, сьогодні Болгарія). У Бальчику фантастичні пейзажі, там морські води зустрічаються з горами. Літом 1934 року Ставро Тарасов із сімєю і мольбертом повертається в Дунайську Дельту.

Скрипаль Тарасов

Як художник він прожив повним життям. Публічне визнання, пошана, похвала критики принесли йому знаменитість.

Скромного, чутливого сина українця з Леті часто спокушали численними проханнями грати на скрипці.

Будучи соромливим, він сторонився сцени. Саме надмірна скромність не дозволила йому стати славним музикантом. Всі, хто мав можливість слухати його гру, залишалися глибоко вражені неймовірною вибранією мелодії у його виконанні і його глибоким розумінням музичного твору. Де б він не був, починаючи з Ясс, а потім Мюнхен, Брюссель, Париж, Ставро Тарасов як музикант справляв гарне враження.

У 1939 році відомий інтелектуал Траян Станеску писав у «Dobrogea Jună» («Юна Добруджа»): «Залишилися незабутніми літні вечори 1917 року у Старій Кілії... і прекрасні сонати, виконані на скрипці при світлі місяця моїм любим другом Ставром Тарасовим».

Художник і артистичний оглядач Маріус Бунеску писав у спогадах: «Коли я прибув у місто Мюнхен, Ставро Тарасов був студентом Академії витончених мистецтв і, зазнавши нужду, як і всі наші студенти, приваблені світлом мистецтва, вдень учився з відмінними результатами, а вечорами, будучи добрим скрипалем ще з дому, грав у оркестрах в околицях Академії.

До 1945 року Тарасов мешкав у Констанці. Між часом дочка Зініка захворіла, і артист був змушений покинути побережжя Чорного моря, яке так майстерно зображав на полотнах, покинути Констанцу, місто, де тішився визнанням і пошаною. Лікарі рекомендували

переселитися в гірську місцевість. Заради здоров'я своєї доньки Ставро Тарасов вибрав місто Брашов. Тут його тепло зустріли місцева влада і мистецькі кола. Профспілка художників, письменників і журналістів призначила його секретарем. Це було свідченням визнання його не лише як митця, а й як людини.

Тут він продовжив малювати і успішно виставляти свої роботи до 1961 року, коли відійшов у вічність. Похований був на кладовищі церкви Успіння Пресвятої Богородиці, яку відвідувала його сім'я. Там же поховані його любі жінки, дружина Констанца та донька Зіна.

Де б не побував митець, всюди слухачі захоплювалися його грою на скрипці. Але Тарасов не рвався до вершин ні в художньому мистецтві, ні в музиці. Будучи вільний духом, не підкорявся ніяким догмам, він прожив у великій скромності.

Якби залишився в Парижі, Гаазі чи в Мюнхені, якби мав рішучість Бринкуша або Сальвадора Далі, то хтозна як би звучало його ім'я у світі сьогодні; якщо б у той час існували сьогоднішні технічні можливості для запису мелодій, він був би тепер відомий скрипач.

Ось як схарактеризував його Ніколає Тоніца: «Тарасов здивовував всіх своїм дивним темпераментом, в якому відчувались слов'янська пристрась та містика».

Художник Тарасов є символом північної Добруджі та хранителем візуальної історії. Деякі його роботи мають безцінну документальну вартість, тому

що на них зображені прославлені особистості того часу, краса Дунайської Дельти, міські пейзажі Тульчі, Констанци, Брашова.

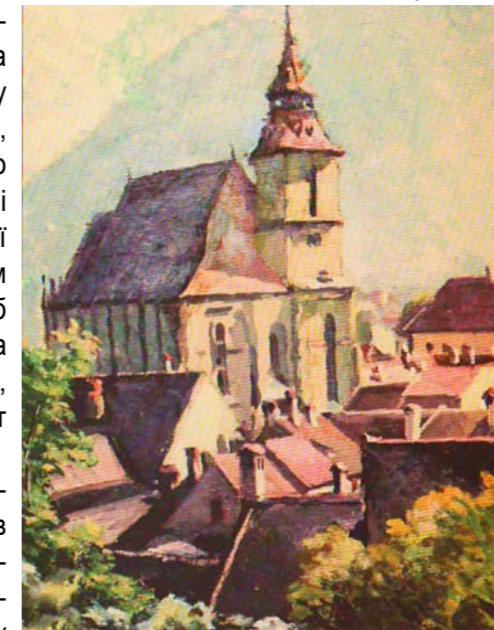
Картини Ставра Тарасова сьогодні знаходяться в музеях Констанци, Тульчі, Бирладу, Брашову і в численних приватних колекціях у Румунії і зарубіжжі.

Література:

1 Aurel Ifrim, Oarece înfățișări din Viața și Zugrăvelile unui Pictor cu Alăută, Editura Ex Ponto, Constanța, 2014.

2 Mihail Straje, Un pictor dobrogean Stavru Tarasov, Editura Bucovina, București, 1932.

3 Internet.

Брашовський пейзаж.
Чорна церква, 1959 р.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ІЗ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (XLV)

Літературознавство. Дослідницькі напрямки.

3. Пропагування української літератури румунськими перекладами та оглядами видань інших румунських перекладачів

(Продовження з № 293)

Із класичних українських письменників, після Тараса Шевченка, досі найбільше був перекладений в Румунії Іван Франко¹. Його ім'я вперше, здається, стало відомим в нашій країні наприкінці XIX ст., точніше 1880 року, завдяки статті найбільшого румунського поета Міхая Емінеску, надрукованій в яській г. «*Timpu*» («Час»), в якій він працював від 1 листопада 1877 до 15 лютого 1880 р.², але переклади з Франкової творчості почали з'являтися уже після Другої світової війни. Перший переклад оповідання *Zidarul* (Муляр) появився 1949 р. Згодом, 1953 р., в румунському перекладі появилися оповідання *Două constituții* (Свинська конституція, румунський заголовок – *Дві конституції*), а в 1954 р. – збірник *Povestiri* (Оповідання).

Поряд з прозою Івана Франка, румуни ознайомилися і з його драматургією, зокрема з п'єсою *Украдене щастя*, поставленою на сцені Бухарестського театру в 1954 р., цю п'єсу високо оцінила 1956 р. русистка Бухарестського університету Тамара Гане (в ж. «*Teatrul*», за місяць серпень 1956 р., с. 92-94).

Належну увагу було надано у рік столітнього ювілею народження Івана Франка, згідно з прийнятим 9 квітня 1956 р. Надзвичайною сесією Всесвітньої Ради Миру в Стокгольмі рішенням про урочисте відзначення в усіх країнах цієї знаменної дати. Того року появилися два видання його прози: окремою книжечкою повість *Spre lumină. Povestea unui rușcăriș* (До світла, Видавництво «*Cartea Rusă*», Бухарест, 1956), у перекладі Е. Веску і М. Джорджеску з російського перекладу (зб. *Повести и рассказы*), і здійснений на основі перекладів з того ж російського перекладу збірник *Povestiri* (Оповідання), який охопив оповідання *Муляр*, *Сам собі винен*, *Строгий-престрогий староста*, *Між добрими людьми*, *Моя зустріч з Олексю*, *Панський хліб*. В румунських перекладах відчутний вплив російських перекладів з Франка у стилістичних недоробках та в зрусифікованій передачі власних іменників – імен та географічних назв. У *Вступній замітці* (*Notă introductivă*) вузівського викладача-русиста відзначено місце Івана Франка в розвитку української літератури, науки, соціальної

свідомості й робітничого руху в Західній Україні та коротко представлено цикл *Бориславські оповідання*, повісті *Боа констріктор* та *Борислав сміється*, *До світла*, цикл *Тюремні сонети*.

Ознайомлення румунських читачів з майстерністю Франка-автора знаменитих казок завдячується надрукуванню 1958 р. Бухарестським видавництвом «*Editura Tineretului*» збірки *Când animalele vorbeau* (Коли звірі говорили) в перекладі (за київським виданням 1956 р. і з тодішніми ілюстраціями) з української мови Валерія Кордуна та з передмовою Ігоря Лемнія³. У перекладі Кордуна запримітними є такі факти: використання дієслів-присудків не в теперішньому часі, як у Франка, а – в минулому; ряд деталей-недоробків змістовного та стилістичного порядків, чого немає у перекладі 2008 року цієї ж збірки Корнелія Ірода⁴, який достовірно передав й її заголовок – не *Când animalele vorbeau* (Коли звірі говорили), як у Кордуна, а – *Pe vremea când animalele vorbeau*, в чому прагнув передати настільки містке Франкове «...це говорили»⁵.

Відзначення 1956 р. ювілею Івана Франка відбулося у проведеній в Румунії Декаді української літератури і мистецтва (27 серпня – 5 вересня 1956 р.), для якої Генеральна Рада дружніх зв'язків з Радянським Союзом (*Consiliul General al Relațiilor de Prietenie cu Uniunea Sovietică, – A.R.L.U.S.*) надрукувала видання *Caiet cultural* (Культурний зошит), в якому появилася оповідання *Красне писання* (*Lecția de calligrafie*) і перші переклади з поетичної творчості Франка, а саме вірші *Україна, моя любов* (*Ucraina, dragostea mea*) у перекладі (з російської мови) Віктора Кернбаха⁶, і вірші *Дася поартеа...* (Як почувеш край свого вікна), *Peste sat colo de vale* (У долині село лежить), без указання перекладача. Того ж року в Бухарестській газеті «*Veac nou*» («Новий вік») появилися переклади *Spărgătorii de piatră* (Каменяри), *În marea lacrimilor* (До моря сліз) у перекладі Ніколає Богдана, *Să fie chiar ea eu să mor* (Нехай і так, що я загину), *Lună, domniță* (Місяцю князю) у перекладі з української мови Ореста Масикевича⁷, *Califul Abdelmalik stătea-n palat* (Халіф Абдельмалік святкує перемогу), *Țigancu, ia ghicește în palma tea* (Заворожи мені, циганко)⁸.

Найзмістовніше і вповні поетично у ювілейному році представив неповторну постать Івана Франка румунський прозаїк і поет-академік Єусебіу Камілар (1910-1965) у статті *Cântărețul făcliiilor libere*⁹ (Співець вольних вогнів), представлений як доповідь на урочистому відзначенні в Румунській Академії 23 листопада 1956 р. сторіччя народження Франка¹⁰. Добірку найпоказовіших уривків цих двох статей в румунському оригіналі й в українському перекладі надруковано у підготовленому нами франківському двомовному збірникові¹¹.

Наступний крок ознайомлення румунських читачів з поетичною творчістю Івана Франка, якою він стоїть поряд з європейськими тогочасними поетами, здійснив викладач української літератури Бухарестського університету, двомовний письменник і поет, літератор, публіцист і перекладач Стеліан Ґруя добіркою Франкових сонетів-«рабів», якими прагнув представити якомога повніше тематичний «реєстр» поета – теми мистецтва, кохання, соціальної несправедливості, суспільного стану Австрії та царської Росії. Переклади Ґруї почергово появилася в г. «*Luceafărul*», а 1993 р. – у відомому читачам окремому виданні перекладів з неросійських поетів *Nebănuitul vers din umbra lunii* (Несподіваний вірш з місячного затінку). Дане видання вміщає зразки із *Вольних сонетів – Жіноче серце* (*Femeie, porți în piept sloi de gheață*) і *Сикстинська мадонна* (*Madona sixtină*), а із *Тюремних сонетів* зразки: *І говорила перша: «Я любов...»* (*Zeița blondă zice: «Sânt iubirea»*); *І говорила друга: «Я ненависть»* (*Mi-a șoptit a doua: «Eu sânt ura»*); *Що вояк вівцю їсть – жалко, та не диво* (*Când lupul rupe oaia nu intrigă*); *Чого ти, хлопе, вбравсь у стріп ліцарський...* (*Te-ai îmbrăcat, țărane, în strai de cavaler...*); *Багно гнилеє між країв Європи* (*Băltoacă puturoasă în miez de continent*); *Тюрмо народів, обручем сталеним...* (*Ești închisoare rece, cu gratii de oțel...*; видання *Nebănuitul vers...*, 321).

В перекладах Ґруї відчувається Франкове застереження того факту, що сонети, з однієї сторони, це «форма пута», в якому «свобідна думка тремтить закута», а з іншої сонети – «це пани», в яких «мисль від роду приглушено для форм». Ґруя у достатній мірі дотримується Франкового застереження і всіх поетичних особливостей сонету, завдяки чому він змушений долати чимало труднощів і вдаватися до власних образно-синонімічних конструктив-поетичних надолужувань. Детальний огляд Ґруєвих перекладів, може, зробимо іншим разом.

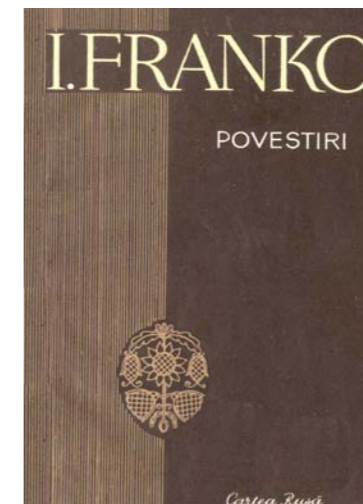
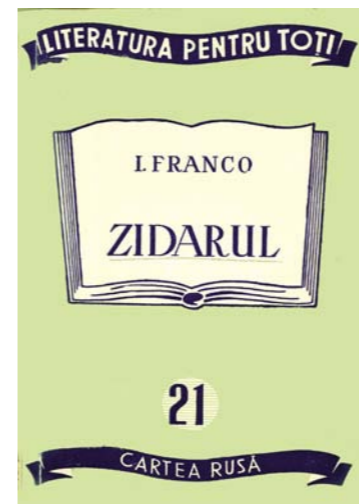
Слідуючий крок ознайомлення румунських читачів з поетичною творчістю Івана Франка здійснив відомий румунський перекладач (з ряду слов'янських літератур, зазвичай російської) Іон Ковач, який почергово друкував у часописі Союзу українців Румунії «*Curierul ucraïnean*» переклади Франкових віршів, на жаль, з їх російських перекладів, і згодом надрукував три видання власних версій: 1/ добірку 2002 р. *Poezii alese* (Вибрані поезії) з його *Переднім словом* та *Бібліографічною картою*¹²; 2/ 2003 р. добірку *Poete alese* (Вибрані поеми: *Мойсей*; *Смерть Каїна*), з передмовою Магдалини Куцюк [*Міф й історія в поемі «Мойсей» Івана Франка*]¹³; 3/ добірку 2006 р. поезій та поем *Poezii și poete* (Поезії й поеми: *Мойсей*; *Смерть Каїна*; *Іван Вишенський*) з передмовою Магдалини Куцюк [*Іван Франко: поет і його свідомість*] та з *Бібліографічною картою* перекладача. У своїй передмові Магдалина Куцюк оцінює той факт, що Іон Ковач «зумів передати румунською мовою патетизм ідейної боротьби, характерної поетичній творчості Івана Франка».

Термін *версія*, маємо на увазі літературну сферу, окрім значення *перекладу* літтвору з однієї мови на іншу, має й значення *варіанту* перекладу, з чого підсумовуємо, що у перекладах-версіях перекладачі у меншій чи більшій мірі вдаються до *вольних, довільних* чи *арбітрарних* вирішень, тим більше тоді, коли будучи поетами, у скрутних перекладацьких ситуаціях замість художньо точного перекладу вдаються до Бояногого із *Слова про Ігорів похід* «стікання по древах».

Оскільки свої франківські переклади з... російських перекладів Іон Ковач назвав румунськими *версіями*, то, звичайно, можна б «процінити» їх на густому «ситі» і, певна річ, дійдемо до певних висновків, але це в жодному випадку не покаже автентичне художнє «обличчя» Франка.

Для зацікавленого цим питанням читача сумарно зупинемось над перекладами франківського шедевра *Сикстинська мадонна*. Як приклад, зачитуємо першу строфу:

(Продовження на 24 с.)

Ярослава-Орися КОЛОТИЛО

НЕ СТАЛО ВАСИЛЯ КОБИЛЮХА

Як повідомили наші друзі зі Львова, знайомий нам і відомий в українському світі Василь Кобилюх відійшов у засвіти. Жив він всього 83 роки.

Василь КОБИЛЮХ – лікар-терапевт за професією, закінчив Львівський медичний інститут у 1967 році, а в 1997 році – філологічний факультет ЛДУ ім. Івана Франка. Все його життя захоплювався дослідженням праісторії Гуцульщини в археології

та санскритології, взагалі. Я познайомилася з ним десь 25 років тому на Гуцульському міжнародному фестивалі, на який він щороку із радістю приїжджав, хоч сам і не був гуцулом (казав, що його один прадід був гуцулом). Так і писав він колись: «На Гуцульщину іду з метою дослідження першоджерел діалектики слова, а також відпочити душею і тілом посеред незрівнянно багатой красой природи і Божою ласкою обдарованих людей...», і ні трохи не помилявся...

Народився Василь Кобилюх 12 червня 1935 року в селі Журавники Пустомитівського району, Львівської області. Він був дослідником української мови з найдавніших часів у Санскриті (і сам був непоганим поетом). Кризь призму праісторії розглядав найдавніші часи утворення нашої мови, проблеми історичного розвитку мовної, літературної і духовної традиції, як і філософії, міфології та розвитку загального називництва про Землю та про Сонце в українського народу...

І дуже він бажав, – про це часто казав мені, коли я перебувала у Львові, – щоб і румунський читач знав про цю науку, посилаючи мені до Бухареста свої статті, щоб друкувати їх у журналі «Наш голос», і пані редактор Ірина Мойсей їх часто публікувала, розуміючи їх цінність.

Він брав участь у створенні «Орфографічного словника українських медичних термінів» (Львів, 1993 рік, на 33 тис. слів) і двотомного «Українсько-латинсько-англійського медичного тлумачного словника» (Львів, 1995 рік, на 33 тис. слів), «Українсько-латинсько-англійського медичного енциклопедичного словника у 4 томах» (Київ, 2012). Автор численних публікацій в українських («Дзвін», «Мандрівець», «Грегит», «Гражда» «Український світ» та ін.) та зарубіжних журналах, а також у періодичній пресі («Народний лікар України», «Літературний Львів», «Літературна Україна», «Столиця», «СловоПросвіти», «За вільну Україну», «Українське слово»).

Великий український патріот Василь Кобилюх був автором і поетичної збірки «Прийшла до мене Україна», яка складається з трьох частин: «Прийшла до мене Україна», «З коханням живе Україна» і «Все найкраще – дітям». Був він і членом Української асоціації письменників Західного регіону.

Також Василь Кобилюх – автор наукових книг «Українські козацькі назви у санскриті» (2003), «167 синонімічних назв Землі у санскриті» (2009), «Душа Японії: айни очима українця і санскриту» (2010), «Праукраїна і Санскрит» (2011).

Хочу додати, що пан Кобилюх із його дружиною умів дуже гостинно і щиро приймати гостей. Члени нашої бухарестської «Зорі», які побували колись у Львові на Міжнародному фестивалі «Горицвіт», ніколи не забудуть, як нас, 15 осіб, приймала родина Кобилюхів у своїй невеличкій квартирі, як смачно нагодували пиріжками та варениками із сиром, почастивали доброю українською горілкою... Таких щирих і відданих українців не часто зустрічаєш останнім часом!

Хай Бог прийме душу дорогого нам Василя Кобилюха у царство небесне. Помер він 3 вересня цього року і засмутив український світ та українську науку. Пам'ять про нього ніколи не згине.

Михайло ВОЛОЩУК

У ПАМ'ЯТЬ ПОЕТА І ГЕРОЯ УКРАЇНИ ІВАНА ДРАЧА

Я мав велике щастя зустрітися із ним в Негостині, коли святкували день Тараса Шевченка. Приступив до нього, представився. Іван Драч сказав мені: «А я читав твої вірші», сказав: «Я радий, що Негостина має таких синів, як ти», сказав: «Тримайся українського слова, краси його, і я певний, що і Господь тобі віддячить за це».

Той момент я ніколи не забуду. Та особлива зустріч дала мені відваги поспробувати написати про Великого Поета, Героя України вірш тоді, коли почув сумну звістку, що Іван Драч піднявся вище зір.

Нема вже Івана Драча, дорогі,
Уже вище зір він, далеко від болю,
На крилах віршів він піднісся з землі,
Полинув, мов голос чудесний по полю.

Він в пам'яті нашій себе залишив,
Щоб з ним ми у тиші весь час розмовляли,
Бо нас, українців, так щиро любив,
І ми ту любов у серцях відчували.

Він був на Україні, як промінь надій,
Бо мріям народним давав міцні крила,

Завжди серед люду і в гущі подій,
А слово його – щира правда і сила.

Боровся за Неньки-Вкраїни права,
Хотів, щоби в мирі вона процвітала,
Щоб була могутня, багата, міцна,
Своїми здобутками світ дивувала.

У вічність пішов наш герой і поет,
Якого талант всі вкраїнці вітали,
Покинув цей світ всіх тривоги і суєти,
І дух його в небі врочисто прийняти.

Зустріли його, як стрічають царя,
Звучали у Царстві небесному труби,
І гімн України лунав того дня,
Осанни лилися йому без рахуби.

І згадка в душі про той день не згаса:
Ось він в Негостині, мов промінь космічний.
Тоді зрозумів я, Іван Драч – краса,
І він є безсмертний, і він буде вічний.

БІЛЯ БЕРІЗКИ

Тремтіла берізка на жовтім горбі,
Боялася бурі і грому,
– Постій біля мене, – шептала мені, –
Не йди в цю негоду додому.

Присядь біля мене, як любиш мене,
Мій сум оджени, дай надію,
Віддячу я потім тобі за усе,
Твої всі печалі розвію...

Любив ти ще змалку берізки стрункі,
Любив усім серцем й душею,
Глянь щиро на мене, на віти мої,
Милуйся красою моєю.

Дивись, я самітна на цьому горбі,
Був явір колись, та зрубали,
В журбі і печалі за ним линуть дні,
На щастя, ще сни не пропали.

Як любиш мене, то ніде не іди,
Ти явором стань коло мене,
Від бурі-негоди мене захисти,
Зігрій моє серце студене.

Роман КОБЗА

ЯРМУЛКА

(Новела)

(Продовження з № 293)

V. Аврумові кайдани

Прокинувся від легкого поцокування у шибку, так, ніби хтось хотів обережно мене розбудити. То була пара білих голубів, що примостилися на підвіконнику і чистили своє пір'я, шкрябаючи раз у раз пухнастими хвостами по віконному склі.

Холодний піт проймає усе моє тіло. В голові з шаленою швидкістю пролітають миттєвості фантазмагоричного сну. В моїй уяві сумбурно роїться круговерть образів... мати і дід Дінчик, пані Райляну-Райнер, Деві, Ейнштейн з висолопленим язиком, жандарми з карабінами, Аврум в ярмулці і три стрункі сливи... Поступово усвідомлюю, що це був сон. Це були мої важкі сновидіння, пов'язані з єврейською родиною, котра колись мешкала у моєму рідному селі.

В нашому селі здавна жили єврейські сім'ї. Про долю однієї з цих родин – корчмаря Аврума – я чув від батьків, діда, старших односельців. Аврум тримав корчму та ще й був лихварем. Природно, що у корчмаря-лихваря було чимало боржників, особливо серед сільських пияків та нероб. А це означало, що Аврумові вистачало й недобррозичливців. В роки другої світової війни моє село, як і вся Буковина, знову відійшло до Румунії. Тодішня влада не жалувала євреїв. Погроми, грабунки і вбивства єврейських родин були звичним явищем.

– Аврума «замельдували» його боржники-лайдаки. – Розповідав дід, згадуючи з гіркою в голосі про цю подію, що відбулася у 1941 році.

Тоді по селу розійшлася звістка, що будуть судити Аврума. Мати пригадувала, як вона разом з іншими дітьми збіглися біля корчми. Якись люди у військовій формі вивели Аврума з будинку і прив'язали його ж ременем до сливи, що росла поруч з криницею. Приречений на смерть старий Аврум молився, похитуючись усім тілом, аж поки його привселюдно не розстріляли.

«Від побаченого страхіття мені стало погано», – оповідала мама.

Труп Аврума скинули, як колоду, у великий дерев'яний ящик, що був привезений задалегідь, і повезли за село, де і закопали на цвинтарі для тварин.

Маєток Аврума пограбували ті ж, хто його вбивав. Тягнули все, що мало хоча б якусь цінність: меблі, одяг, взуття, подушки, ковдри, посуд, товар з корчми. Згодом, вже й сам будинок був розкрадений по частинах: вікна, двері, підлога, дахове покриття, кахельні печі. Навіть стіни розібрали по цеглинах. За якийсь час обійстя Аврума перетворилося на бур'янистий пустир.

І лише три сливових дерева та криниця залишилися як пам'ятники Аврумові.

У повоєнні роки сільська рада вирішила віддати пустир під забудову. Колишню Аврумову землю поділили на дві частини. Одну з них отримав мій батько. Там і нині стоїть батьківська хата, в якій я народився і прожив чимало років. В дитинстві я ласував плодами з тих сливових дерев. Мати варила компот, повидло, тому мені доводилося лізти на дерева, що мали гострі колючки. Подряпин наживав чимало, але це вартувало, бо сливи були соковиті і дуже солодкі. Криниця була на краю подвір'я, тож і подорожні могли вгамувати спрагу.

Тоді, дитиною, я й гадки не мав, чия то була криниця чи сливові дерева і яка його доля.

Подейкували, що на наступний день після розправи над Аврумом в село таємно приїжджав Деві, його син. Деві був інженером. На той час він мешкав у Бухаресті. Ніби-то тієї ночі він викопав останки свого батька і вивіз для перепоховання на єврейський цвинтар. А ще казали, що іноді Деві з'являється серед ночі з рискалем, ходить, як примара, по своєму колишньому городі, копає і шукає захований батьком скарб – горщик із золотом.

– Мамо, я бачив на городі викопані ямки. Це бува не Деві приходив вночі?

– Ні! – засміялася мама. – Деві виїхав до Америки. Це дуже далеко, аж за океаном. А

ямки, що ти бачив, батько викопав для стовпів. У нас там буде паркан.

Довгий час в дитинстві мене переслідував сон, нібито вночі на нашому городі стоїть Деві з величезним рискалем в руках, а довкола нього сотні викопаних ямок.

Він стоїть спиною до мене, а потім різко повертається, докірливо дивиться мені в очі і хриплим голосом каже: «Віддааай моє золото. Я знаю... це ти його знайшов, я знаааю». Поступово Деві перетворювався на чорно-сіру тінь, що витанцювувала чудернацькі піруети над кожною ямкою. Зловісний привид Деві то підіймав довжелезні кістляві руки догори, то скручував свої сухорляві ноги, мов дві переплетені грубезні мотузки, то висовував довгого вогняного язика з темної пащі сірого черепа, що погойдувався над силуетом страхітливої примари. Тінь весь час високо підстрибувала, вигиналася і верещала: «Ой вей, ой вай! Золото моє віддааай!».

Мало помалу химера ставала чимраз невідразнішою і зезала, розсіювалася у повітрі, як пухнастий дим від спаленого сухого бур'яну. Одначе, моторошний голос Деві ще довго скреготав гнітючим нічним відлунням: «Віддааай моє золото!»

А я йшов, мов сновиди, поміж ямок і в кожній з них знаходив по одній золотій монеті, але боявся не те щоб взяти, а й навіть нахилитися. В останній ямці був великий горщик в ярмулці, з якого на мене дивилися сумні очі старого Аврума.

– Я не знаходив... я не брав... я не брав вашого золота... – пробурмотів я швидше подумки, оскільки від переляку не міг навіть розтулити рота.

– Я знаю, хлопчику... – тихо мовив Аврум. – Бо у мене й не було золота... У мене були лише важкі кайдани. Бо я мав «щастя» народитися євреєм. І навіть якби на мені були кайдани з чистого золота, – розпачливим голосом продовжив старий, – вони, все ж таки, залишалися б кайданами! Запам'ятай добре, хлопче, – лунав містичний голос Аврума – мені вкоротила віку не куля вбивці. Зовсім ні! Я загинув від кайданів неправди і свавілля.

Глибину слів, сказаних мені уві сні старим Аврумом, я збагнув вже потім, на перехрестях дорослого життя, згадуючи мудрість невинно страченого єврея.

VI. Вранішня кава

Раптом, у хід моїх розмірених спогадів пронизливою блискавицею увірвалися слова, почуті у моєму сні перед розстрілом Аврума. Аврум Райнер?! Райнер! Пані Райляну також була Райнер! А якщо Аврум Райнер її родич? Від вірогідності такого неймовірного відкриття мій пульс зачастив з швидкістю заячого серцебиття.

«Негайно до пані Райляну», – найперше, що спало мені на думку. Однак, глянувши на годинник, який показував лише о пів на сьому, я притишив свою бурхливу реакцію.

Заваривши улюблену каву, пішов з паруючим горнятком на балкон і тільки-но простягнувся у зручному шезлонгу, як на мене повіяло тютюновим димом. Це був тонко-солодкий аромат сигарет LD, які палила пані Райляну. Її балкон був поверхом нижче нашого, тому ці тютюнові пахощі були мені знайомі.

Я перехилився через поручні і побачив пані Райляну, також з горнятком кави.

– Доброго ранку, пані Райляну.

– О! Пане Ромáne. Доброго ранку! Ви і в суботу прокидається ні світ ні зоря?

Мені так кортіло якнайшвидше довідатися, чи Аврум Райнер є родичем пані Райляну, що, не взявши до уваги її запитання, одразу збуджено випалив: «Пані Райляну, а чи були у Вашій родині чоловіки на ім'я Аврум?»

Горнятко з кавою захиталося в руці жінки, але вона зуміла поставити його на столик. Глибоко затягнувшись сигаретою, пані Райляну звела у мій бік здивований і, водночас, збентежений погляд.

– Прізвище Райнер є досить поширеним, а ім'я Аврум і поготів, – стримано і навіть дещо холодно, відповіла жінка, випускаючи клубки білястого диму. – І, власне, чому Ви запитуєте, пане Ромáne?

Вона говорила врівноваженим спокійним голосом, проте в його інтонації все ж відчувалася якийсь помітний відтінок тривоги.

Я не очікував такої настороженості з боку пані Райляну, яка, зазвичай, була завжди люб'язною і, навіть, дещо улесливою. Це мене добряче знітило.

(Продовження на 30 с.)

ЯРМУЛКА

(Продовження з 29 с.)

– А Ви, пане Ромáne, знаєте якогось Аврума Райнера? – з льодяними нотками в голосі запитала жінка.

– Так, пані Райляну. Хоча я, особисто, його не бачив і не знав, але моя мати і дід розповідали про шинкаря Аврума, який жив у моєму селі, – вирішив я бути обережним і не розповідати усе, що я знав про долю старого Аврума.

– А де саме він проживав і коли це було?

Це була зовсім не вчорашня приємно-схвильована пані Райляну! Відчувалося її бажання отримувати інформацію, без віддачі. Що ж? Застосую шокову терапію і викладу усе, що знаю.

– Аврум, про якого розповідали мої родичі, жив у передмісті Чернівців, у селі Чагор. У 1941 році, якщо я не помиляюсь, його розстріляли жандарми. А ще мені відомо, що у Аврума був син Деві, який був інженером і жив у Бухаресті.

Відрапортував я майже без запинки і дуже пошкодував! Горнятко з кавою впало з рук жінки, яка, відкинувши голову на спинку крісла, завмерла з незворушною сіро-білою маскою на обличчі.

– Пані Райляну, що з Вами?! Пані Райляну! Пані Райляну!

На моє щастя, жінка одразу опритомніла, поворушила пальцями і розплющила очі. Проте, на мої звертання не озивалася. Поволі здійнявши руки, вона притиснула долонями скроні і, встромивши пальці у волосся, почала хитатися вперед і назад, видаючи нерозбірливі гортанні звуки.

Я був у розпачі! Що робити? Як до неї дістатися? Вже було подумав шукати драбину, по якій міг би спуститися поперек нижче.

– Пане Ромáne – почувся слабкий голос пані Райляну.

– Я тут, пані Райляну, як Ви почуваетесь? – вигукнув я на радощах.

– Заходьте до мене... поговоримо.

В оселі пані Райляну повівало затишком і приємною прохолодою, хоча вранішнє сонячне проміння вже пробивалося крізь щілини наполовину стулених жалюзі. Запропонувавши крісло поруч з елегантним журнальним столиком, жінка пішла на кухню, щоб принести каву.

Інтер'єр квартири вказував на захоплення газдинею антикваріатом. Інкрустовані меблі з деревини грецького горіха чудово гармоніювали з витонченими різьбленими фігурами з червоного дерева. Шовкові візерунки атласних шпалер перегукувалися з мозаїчним орнаментом дубового паркету. На старовинній бронзовій люстрі красувалися п'ять плафонів з кольорового художнього скла, на якому виднілися рельєфні візерунки і надпис Galle. Повсюдно, на великому столі, комоді, малому столику, а також поруч з каміном, оздобленому барвистими керамічними плитками, стояли різноманітні за формою вази, яких поєднувала та ж техніка кольорового скла Galle.

На стіні навпроти в багетній рамі висів портрет чоловіка в костюмі з жилеткою, на якій звисав ажурний ланцюжок, прикріплений оздобленою камінцями шпилькою. Стоячий ковчир білої сорочки і краватка-метелик, а також пенсне вказували на поважне місце цієї особи в суспільстві.

– Це мій батько, – підійшовши сказала пані Райляну, – він був гідроінженером. Одним з фундаторів Інституту енергетичних студій і проектування в Румунії. Це давня фотографія, 1949 року. А ось ця світлина – 1972 року. Тут мій батько на відкритті румунсько-югославської гідроелектростанції «Залізні Ворота» на Дунаї.

– Ого! Це ж він поруч з Ніколає Чаушеску та Йосипом Броз Тіто!

– Так. Мій батько брав участь у проектуванні цього грандіозного об'єкту.

– Прошу до кави, пане Ромáne.

(Далі буде)

Михайло Гафія ТРАЙСТА

ЛАЙЛА

(Із циклу «БУХАРЕСТСЬКІ ТАЄМНИЦІ»)

Чоловік, що не торкається землі

Валерії Мунтяну здавалось, що збожеволіє.

– Не витримаю! – прошептала пересохлими губами.

– Заспокойся, кохана, звернемось до міліції, і все буде в порядку, – пробував втихомирити дружину, лікар кардіолог Штефан Мунтяну.

– До якої міліції? – схлипнула Валерія, яка працювала медсестрою в одній з чоловіком лікарні.

Познайомились десять років тому в лікарні – на місці праці. Високому блондину із синіми очима було досить підморгнути Валерії – і вона назавжди втопила своє серце у ясному небі його очей.

– Ну, певна річ, до столичної. Я добрий друг із підполковником Ністором, він допоможе! – впевнено промовив лікар.

– Не знаю, яким другом буде тобі підполковник, коли ти заявиш йому, що з нашої квартири зникло десять тисяч доларів?!

– Ти маєш рацію, кохана! – відітхнув Штефан.

Валерії здалось, що він зробив це полегшено, і навіть в кутиках його губ закручалась усмішка, але в такій ситуації, що тільки не здасться людині?!

Штефан покликав майстра тесляра, який змінив замок, і життя сім'ї Мунтяну почало повертатись до свого русла, бо кожне горе минає, кожна втрата забувається, кожна рана гоїться... «Знайдете – не радуйтеся, втратите – не горюйте!» – тишили її слова премудрого Еклезіаста.

Але через півроку, повертаючись додому з нічної зміни, подружжя Мунтяну знову знайшли двері своєї квартири розбитими.

Мал. Василя Соколюка

Цього разу зникли всі золоті речі: персні, сережки, браслети – всі золоті прикраси...

Підполковник Ністор пообіцяв розслідувати крадіжку без жодної заяви до міліції, але з того не вийшло нічого.

Валерія почала вживати різні заспокійливі ліки, а Штефан почав повертатися додому пізно, інколи аж вранці, але від нього не пахло дамськими парфумами, а тільки тютюном і горілкою. Жодних підстав ревнувати його дружина не мала.

– Важко йому, – прошептала Валерія. Працювали, збивали гріш до гроша, правда, то все було з хабарів, але вони брали хабарі тільки від багатих людей, які займали високі посади і в свою чергу брали хабарі. – Мине, забуде, і все буде, як було.

Утретє, коли з квартири подружжя Мунтяну зникли дві дорожочні картини: *Буковий ліс* та *Діброва* відомого художника Корнелія Баби, Валерія сама подала заяву в міліцію, не споминаючи жодним словечком про попередні крадіжки.

– Штефане, давай покинемо столицю, – благала чоловіка Валерія. – Купимо собі будиночок у провінції, будемо жити спокійно. Ти будеш риболовити, а може, заведеш бджоли, а я буду доглядати городець з квітами.

– Знаю який то спокій жити між смердючими селяками, – бовкнув сердито Штефан.

«Ну і чому він так, хіба його батьки не були селяками?» – з гіркотою в душі подумала Валерія, якої батьки народилися в місті, але були простими робітниками.

«Бодай би покинув пиячити, а то ще... не дай бог, виженуть з роботи...» – переживала за чоловіка Валерія.

Коли їхню квартиру обікрали у четвертий раз, Валерія покликала отця Іларіона, щоб провів домосвяте, надіючись, що відтепер лихо стане обходити їхню хатину, але через три місяці їх обікрали знову.

(Продовження на 33 с.)

Михайло МИХАЙЛЮК

УТОПІЧНИЙ СОН

Чи то натхнений мобілізуєчими словами голови Комісії з питань книговидавництва СУРУ Івана Гербіля («пишіть, хлопці, друкуйте!»), чи то закортіло нагадати майстрам слова про те, що моє критичне перо ще не притупилося, до видавничого плану на 2019 рік я запропонував перевидання (розуміється, доповнене, актуалізоване!) моєї книжки літературних есе «Слово про слово», що вийшла друком ще в «Критеріоні» 1983 року.

Коли працював над нею, то накидався на кожну збірку поезії, мов хижак на здобич, зловтішаючи, що можу її розтерзати, звести «творче натхнення» автора до нуля чи до кількох «знахідок». Навіть відомий український поет із США Богдан Бойчук, прочитавши «Слово про слово», у посвяті на одній зі своїх книг написав, що він «боїться Михайлюкового гострого пера». Чи не тому помістив і мої вірші в антології української модерної поезії з діаспори «Попа традиції»? Над цим варто замислитись...

За безпощадну, але об'єктивну критику деякі «поети» хотіли подати на мене позов до суду, інші обурювались тим, що я насмілюсь критикувати навіть і «патріотичні» вірші, в яких «оспівувалися» партія і батьківщина. Таким пуританам я пояснив і затулив рота безапеляційним твердженням, що погані «патріотичні» вірші стають «антипатріотичними». Громили «Слово про слово» і на літстудії, закидаючи мені навіть і те, що зловживаю неологізмами в оцінці вартості чи художніх промахів!

Та я не здавався. Азарт поєдинку (один проти всіх!) був хмільним, збуджуючим, наснажуючим. У мені горіла жага майбутньої помсти.

І так минуло майже 35 (!) літ. Поетичної продукції побільшало, а критики – як кіт наплакав... Потираю руки: покажу я вам, де раки зимують!

Та як тільки настраюся дати безжалісний вирок тій чи іншій віршованій збірці, перо наче олов'яним стає: виведе дієслово з часткою не – і зупиняється. Постарів я, помудрішав, чи став м'якосердним? Немає вже пороку в порохівницях? Не може того бути – підбадьорюю себе. Та дарма. Ще й на сон клонить. Тому відкладаю з вечора на ранок. Кажуть, ранок мудріший, хоча мені не мудрості треба, а бойового критичного духу.

Засинаю з надією, що завтрашній день буде «переломним», себто моє перо викресуватиме яскраві критичні іскри. Вони запалють вогонь, який спопелить усіх поетів-графоманів...

Та одне думається, а зовсім інше сниться. Аби не зловживати терпінням читачів «Нашого голосу», відразу скажу, що приснився мені диво-сон, який спочатку подумав назвати «ідилією», але, повагавшись, назвав «утопією», воно шикарніше...

Отже, я наче потрапив у Пантеон української літератури, де домінують були ієрархія, пошана, повага, культ основоположників, віддзеркалення вкладу усіх – від майстра до деб'ютанта – у розквіт нашої літератури. Без тіні заздрості, кумирства, оковамилювання, самолюбства.

На почесному місці портрети, вирізки газет і книг зачинателів нашої літератури. Від корифеїв до тих, хто в п'ятдесяті роки надрукував кілька віршиків на сторінках «Культурного радника» чи «Нового віку». Не наводитиму їх імен, бо вони зайняли б цілу колонку на сторінці журналу. На протилежній стіні портрети наступної генерації поетів і прозаїків, яким зачинателі проторували дорогу. Вони з благоговінням глядять на подвижників, на великих панно під портретами виписані цитати з «класиків», за якими ця друга генерація вчилася літературної майстерності. На проміжній стіні так звана «золота хвиля» у нашій літературі, тобто сімдесятники, серед яких трапляються і модерністи. Але на їх обличчях не помітиш зухвалості, зарозумілості, зверхності, мовляв, хуторянство і провінційність зачинателів і почасті їх наслідників – то вже літературна історія. В їхніх очах – пошана, захоплення подвигом попередників – ще мить і вони зійдуть з портретів, стануть на коліна перед старшими чи напам'ять

читатимуть їхні «шедеври». Від їхньої скромності аж сльози виступають на очах і котяться по щоках.

Під сімдесятниками – скромніші портрети вісімдесятників, яким не заздрю. Бо тільки подумайте: вони змушені студіювати до остатньої крапки творчість зачинателів, наступної генерації, сімдесятників та ще й свої вірші, романи, оповідання, новели писати. Та з дивом переконаюся, що вони справляються з цим нелегким завданням, бо на панно чорним по білому засвідчено, що творчість згаданих письменників вони глибоко засвоїли і зуміли порадувати читачів власною.

Та чому я пишу тільки про портрети, панно, цитати? Хоч це і Пантеон, та не музей, щоб в ньому були лише експонати. Повинні десь бути і початківці, спудеї на літературній ниві, деб'ютанти. Якщо їх немає на портретах, оскільки ще не заслужили свого місця у Пантеоні, то повинні бути власними персонами, бо де їм навчитися піітики, як не тут?

ЛАЙЛА

(Продовження з 31 с.)

«Це, мабуть, якась жінка», – подумала Валерія, коли побачила, що зник тільки її одяг – дорога шуба, пальто, кілька суконь та шарфів.

– Тобі треба негайно звернутися до Лайли, – порадила їй Марія, яка працювала лікарем у їхньому відділенні.

– До кого?! – здивувалась Валерія.

– До Лайли, ворожки! – пояснила їй Марія.

– Хто це така?

– Господи! – аж скрикнула Марія. – Ти не знаєш хто така Лайла?!

– Ні, – невинно відповіла Валерія.

Марія глипнула вліво і вправо, прошептала на вухо своїй молодшій подрузі.

– Лайла ворожить Єлені Чаушеску, і йому – самому вождю!

Валерія погодилась піти до Лайли, мабуть, тільки, щоб позбутися Марії.

Лайла, молода кароока циганка з чорним шовковим волоссям, глянула скося на Валерію, потім на райдугу своїх спідниць і зробила знак Валерії, щоб та мовчала.

– Не знаю, сестро, чи годилось тобі приходити до мене?!

Валерія не знала, що відповісти.

Так воно і є. Скригнули двері, і до Пантеону ввійшла ціла когорта деб'ютантів у нашій поезії. Вони падають на коліна і моляться до всіх портретів: «Дайте нам хоч крихітку з вашого натхнення і напоумте Михайла Михайлюка, щоби належно оцінив творчий подвиг усіх-усіх-усіх».

Прокидаюся в блаженному настрої, наче утопія, що мені приснилася, – віщий знак, попередження бути не «катом», а співцем творчих здобутків на ниві красного письменства всіх наших авторів. З мого пера повинна сочитись не «отрута», а «божий нектар». І завагався я: чи раз і назавжди відмовитись від критики і писати тільки поезію, прозу, казочки для дітей? Може, таким чином, одного дня і мій портрет появиться у Пантеоні української літератури. Та раптом отямлююся: якщо не критикуватиму, то в Пантеон налізе стільки графоманів, що не буде місця для мого портрета на його стінах.

Дилема, ще й велика! Та, поживемо, побачимо...

– Ти знайдеш свої украдені речі, але ліпше б тобі не торкатись їх.

Валерія оторопіла, вона ж не говорила ворожці нічого. «Може, розповіла їй Марія?» – заспокоїлась Валерія.

– Їх украв у тебе чоловік, що не торкається землі! А тепер іди! Не треба нічого! – показала їй на двері циганка, коли вона витягла із сумки гаманець з грішми.

***

Через кілька днів директор лікарні назначив Валерію доглядати хвору жінку і сам підвіз до квартири пацієнтки. А пацієнткою була актриса Луїза Петреску. Перше, що вразило Валерію, були картини Корнелія Баби *Буковий ліс* та *Діброва*, які висіли на стіні між іншими дорогими полотнами.

Після того, як хвора актриса заснула, жіноча цікавість змусила Валерію глянути на гардероб відомої актриси, де поміж іншими речами впізнала свою шубу, пальто, сукні та шарфи, а далі знайшла всі свої дорогоцінні речі.

***

«Штефан мені пояснить все!» – повторювала ту саму думку Валерія.

«Він, мабуть, і невинен, мабуть, хтось інший це зробив, хтось інший...» – думала Валерія, входячи до їхньої квартири, і остовпіла на місці – серед кімнати на мотузці, прив'язаній до залізного гачка, що стримів біля люстри зі стелі, висів її чоловік Штефан.

«Їх украв у тебе чоловік, що не торкається землі...» – згадала Валерія слова Лайли.

Корнелій ІРОД

НИКІТА СТАНЕСКУ

(Із циклу ПРОМАХИ)

4 березня 1977 року в Румунії стався сильний землетрус, внаслідок чого загинуло півтора тисячі людей (більшість з них у Бухаресті), по містах та селах було зруйновано чимало будівель, серед яких кількадесят церков.

Розпачливий страх охопив увесь народ.

Землетрус застав мене священиком у курортно-му місті Пучоаса, в якому я завідував парафією Шербанешть. Слава Богу, моя церква вціліла. Зате, головно на півдні Румунії, багато храмів, як я вже казав, були зруйновані землетрусом.

У ті трагічні моменти я вирішив попросити переведу в якусь сільську парафію з розваленою землетрусом церквою і поспробувати відбудувати її. З цією метою я зголосився на прийом до Патріарха Юстіна (у нашій православній церкві такий закон: священик має право просити перевід з однієї парафії в іншу лише після п'яти років служіння в даній парафії; а я в Пучоасі служив тільки два роки, тому треба було мені звернутись до Патріарха за дозволом). Патріарх прийняв мене і схвалив мою просьбу, але спершу поцікавився якимось іронічно-здивовано: «Та згідний ви, отче, покидати місто, щоб стати сільським попом?» І, не чекаючи моєї відповіді, передав своїм шефом кабінету отцем Джелу Богданом розпорядження, щоб радник отець Крістаке оформив мій перевід. А я таки хотів відповісти Патріархові, що після здійснення мого задуму відбудувати зруйновану землетрусом церкву і через п'ять років служіння у новій церкві, якщо захочу, зможу повернутися в якусь міську церкву. Тоді я й гадки не мав, що залишуся сільським попом 35 років, тобто аж до виходу на пенсію. Тоді і не уявляв такого, бо ще не знав, що любов і вдячність людей, яким ти щиро служиш, можуть невіддивно «прикувати» тебе до свого життя-буття. А це тому, що став ти не лише рідним членом того села-сім'ї, а таки отцем тієї сім'ї, її головою і, покидаючи цю сім'ю, ти безперечно стаєш нічим іншим як духовним дезертиром.

Отже, Патріарх Юстін дав розпорядження оформити мій перевід.

І так, влітку 1977 року опинився я в селі Галбінаш, що на відстані 24 кілометрів залізницею від Бухареста, де я проживав і доти, і після того, і 30 кілометрів, якщо їхати шосейною дорогою. Місцевість то дій-

сно Галбінаш, але парафія називається Ламотешть. Комуна Галбінаш складається з двох з'єднаних колишніх сіл: Ламотешть (458 сімей) і Галбінаш (260 сімей). «Стулилися» ці села – нині не вгадати, де кінчається одне і починається друге – мабуть, понад сто років тому. А назва об'єднана місцевість дістала Галбінаш (хоч воно менше), бо так називалася залізнична станція. До комуни Галбінаш належить ще й відокремлене невеликим озером сільце Моара Ноуа (52 сім'ї, здебільшого циганські). У місцевості Галбінаш були дві церкви – парафіальна у Ламотешті і філія у Галбінаш. Тут землетрус зруйнував не одну, а обидві церкви. Правда, у Патріарха я висловив бажання відбудувати лише одну церкву, а тут раптом – дві! Але що зробиш? А відмовити я й гадки не мав, хоч відбудувати в якомусь селі дві церкви – справа зовсім нелегка і непроста, а в ті роки аж занадто, бо повітові власті створювали всякого роду перепони: то не ухвалювали кошторис, то ставили перешкоди в пристаранні будівельних матеріалів, то вигадували різні причини, щоб заборонити відбудову. Та прихожани обох церков палко бажали підняти з руїн свої святині, і це дало мені відвагу почати спорудження обох церков без дозволу повітових установ – головного архітектора, інспекції будівництва, пожежників, повітового комітету культури тощо. Ці установи, може, дали б свою згоду, але в такій делікатній справі як будова церкви, їм потрібен був дозвіл повітового комітету компартії, ба навіть таки розпорядження першого секретаря.

Тож я разом з парафіянами взявся відбудувати обидві церкви без жодного дозволу. Правда, підохотив мене в цій складній справі і тодішній протоієрей отець Георг'є Матееску, хай з Богом спочиває. Дав він мені газету *Скинтею* (йдеться про центральний орган компартії), в якій була надрукована промова Ніколае Чаушеску зараз після землетрусу; керівник Румунії вимагав від народу відбудувати все, що було зруйноване землетрусом. А раз **все**, значить і церкви, ні? Отож, іншими словами, мав я найвищий дозвіл і, незважаючи на всякі труднощі й перепони, на нестачу фінансових фондів, я розпочав дві будови і через чотири роки, дав Бог, з'явилися дві новісінькі церкви – парафіальна у Ламотешть і філія в Галбінаш. Після переосвячення обох церков,

Церква філії Галбінаш, зруйнована землетрусом 1977 року (зліва) і відбудована 1983 р. (справа)

служив я потім у них поперемінно: одну неділю – в одній, наступну – в другій, одне свято, Різдво та Великдень, – у парафіальній церкві, а наступні – у філіяльній. І служив я в обох церквах до 2001 року, коли, будучи уже протоієреєм, перетворив філію в парафію, в яку був призначений служити молодий священик, а я – хоч і був протоієреєм – продовжував служити в Ламотештській церкві.

Населення комуни Галбінаш складалося тоді з румунів, циганів (це так звані «рударі», які не говорять по-циганськи; лише у Моара Ноуа жили «урсарі», які спілкувались циганською) і 14 сімей «македонців», тобто арумунів (нині в Галбінаші нема вже жодного македонця – між часом одні покинули цей світ, решта переселились в столицю). В місцевості жили й інші пришельці, головно бесарабці, біженці під час останньої світової війни, як, приміром, подружжя Ґуцу (пан Васіле завідував Поштою, а пані Лідія працювала «редактором» місцевої станції чи пункту радіофікації; були то чудові люди!) або подружжя Чобану (він – агроном, а вона – вчителька), а також чудова лікарка Анджела Дирзу, але й кілька прибулих людей з Молдови: Георг'є Рекня з Ботошанського повіту; він старшина військової частини, що в сусідньому селі Согату, а також Васіле Бука, помічник лікаря в сільському диспансері (прибув він з молдавського міста Роман); жителі з Галбінаш звали його то *доктором*, коли ставав він комусь у пригоді, то *фельдшером* або *останнім п'яницею*, коли не догодив комусь. А був цей Васіле Бука постійно веселий, майже розжирілий, череватий, з розгойданою ходюю через коротшу ліву ногу, зате розумний і дуже начитаний. Він і розказав мені неймовірну і зараз дивну річ про смерть славного поета Нікиту Станеску, про що, – запевнив мене Васіле Бука, – крім нього, крім чотирьох лікарів

і двох медсестер, точно ніхто не довідався. Але про це – трохи пізніше.

А доти, ось чудацтво: ім'я Бука (по-румунськи – це, пробачте, сідниця) вам не Йонеску і не Попеску (найбільш поширені імена в Румунії) і все ж таки в Галбінаш жив ще один Васіле Бука, вчитель фізкультури, і був він не з Молдови, як *доктор* або *фельдшер* чи *п'яниця* Васіле Бука, а десь із Телеорману, з якогось села, що біля містечка Зімніча. Прибув він до Галбінаш разом зі своїми батьками, учителями-пенсіонерами Думітру і Вікторією Буками, кілька років переді мною.

Коли помер учитель Думітру Бука – це було влітку 1982 року – на похорон прибули з Телеорману кільканадцять учителів, всі вони колишні колеги покійного. В церкві, перед тим як мав я почати похоронну службу, підійшов до мене старший учитель і запитав, чи дозволяю йому висловити кілька слів про небіжчика. «Аякже, – відповів я. – Вкажу навіть момент Божої служби, коли годиться мирянам говорити в церкві».

На прохання сім'ї, із сусіднього села Васілаць я запросив служити разом зі мною отця Думітру (Мітіка) Константінеску. Чудова людина отець Мітіка! Веселий, доброзичливий і жвавий у його вісімдесятирічний вік, він радо погодився служити зі мною. Це не вперше – він часто служив у моїх церквах – то один, коли був я у відпустці, або мої протоієрейські обов'язки змушували мене бути у іншому місці, то разом зі мною чи ще з одним священиком, коли людська гордість моїх парафіян вимагала служби двох-трьох попів, здебільшого на весіллях та похоронах. Тоді я звичайно запрошував отців Мітіку Константінеску і Валерія Паскару з Попешть.

(Продовження на 36 с.)

НИКІТА СТАНЕСКУ

(Продовження з 35 с.)

Похорон учителя Думітра Буки проходив нормально, церква філії Галбінаш була переповнена людом – місцевими і приїжджими. Вже наприкінці служби, після казань отця Мітики й мого, я запросив говорити телеорманського учителя, колегу покійника.

Учитель прокашлявся і почав говорити рідко, поважно. Став описувати гарний портрет покійного педагога, хвалив його довголітню шкільну і соціальну діяльність, ну, і інші подібні пишні слова, які вживаються в таких обставинах, після чого перейшов до сімейного життя небіжчика:

– Пан Бука і пані Бука, – він злегка вклонився в сторону заплаканої вдови і повторив: – пан Бука і пані Бука створювали разом, е-е-е, складали оце, е-е-е... – не знаходив він необхідного слова.

Учитель хотів, мабуть, сказати, що подружжя Буки було взірцевою сім'єю чи щось таке, але екав і не міг висловити бажаного. Тоді отець Мітика нахилився й шепнув мені на вухо, але не досить тихо, щоб не почули й інші:

– А що могли скласти разом Бука і Бука? Сраку і ніщо інше...

Мій дяк Васіле, почувши сороміцьке слово, пирхнув сміхом і забіг у вівтар, я вийняв з кишені хустинку і підняв не лише до носа, а покрит нею майже все обличчя, щоб не видно було, що й я ледве стримую сміх. А отець Мітика повісив лагідну й невинну усмішку, лише кілька осіб, чоловіки та жінки, що стояли ближче, таки засміялися щиро.

Не дай Господи, щоб на похороні напав когось сміх, бо навряд чи хтось зрозумів би, що то не брак поваги й пристойності, а таки свого роду нервові розрядження.

Але прикрий момент тривав недовго, більшість присутніх людей навіть не помітили нічого, похоронна служба учителя Думітра Буки продовжилася нормально і закінчилась належно.

Через кілька років померла й пані Вікторія Бука, але цього разу похоронну відслужив я сам.

***

13 грудня 1983 року, зранку і майже до полудня, я знаходився у церкві Святого Миколи з Олтеніци на щомісячному адміністративному засіданні священиків. В Олтеніці, як і в інших протоієрействах, які не мали на це спеціальних залів, засідання

відбувалися в церквах. Після молебня, о десятій годині, отець протоієрей Георгіє Матеєску (чудова людина! Царство йому небесне!) якраз перейшов до проблем денного порядку нашого засідання, заявляючи отцям, котрі сиділи в криласах, неприємну вістку: і цього року уряд не дозволив підвищити тираж церковного настінного календаря на 1984 рік, як цього бажать вони й їхні парафіяни. Священики виразили незадоволення, але отець протоієрей пояснив нам, що Бухарестська архієпископія (якій підлягала тоді Олтеніца) не одержала належного ухвалення Департаменту культур на збільшення тиражу церковних календарів. (І сьогодні церковні календарі завдають попам клопоту: якщо в період соціалізму календарів було замало, зате тепер Патріархія і решта православних єпархій Румунії друкують надмірне число церковних календарів, набагато більше, ніж число бажаних, і нікого не цікавить, що піп не зможе розпродати їх – мастіть собі голову!.. Ну що ж, інші часи, інша фінансова політика...)

Потім отець Георгіє Матеєску перейшов до інших адміністративних проблем і невдовзі чудовий отець протоієрей (скажу знову – хай з Богом спочиває!) збирався, як завжди у грудні, сказати заключне слово, тобто побажати нам, нашим сім'ям та нашим парафіянам щасливих свят Різдва Христового та Нового року і висловити надію, що всі здоровими зустрінемося по Водохрещі, тобто на наступному засіданні! В той момент увійшла у церкву Лєнуца Цуркану, касирка нашого протоієрейства, навшпиньках приблизилася до мене й заговорила пошепки, щоб не турбувати засідання:

– Отче, телефонувала ваша пані і просила, щоб ви негайно подзвонили додому.

Це мене дуже здивувало, бо моя дружина ніколи доти не дзвонила сюди та ще й під час засідання. Що таке? Невже щось із нашою шестирічною донечкою?..

Я вийшов з храму і поспішив до нашої установи (вона таки поряд з церквою Св. Миколи), дзвоню додому, а коли Дженовева підняла слухавку, я питаю боязко:

– Ало! Що таке?..

– Не сердися, що турбую тебе під час вашого засідання, – вибачається Дженовева. – Але щойно телефонував Том (тобто відомий поет Георгіє Томозей) і сказав, що помер Нікіта Станєску...

– Що?! Не може бути! Коли? Де?

– Минулої ночі в лікарні Фундень. Коли вернешся додому, Том просить, щоб ти негайно подзвонив йому.

Ця вістка геть спантеличила мене.

(Далі буде)

Дитяча сторінка

Мегелік Дмитро

Зима ось-ось прилине

Пов'яли пишні квіти,
Затих осінній сад.
Туманом ліг на віти
Холодний листопад.

Повільно на світанні
Бреде він у степах,
Де листячком останнім
Легкий мороз пропах.

В полях затихли луни,
Замовкли трактори,
А над зеленим руном
Розносяться вітри.

Зима ось-ось прилине,
В снігах засне земля,
І пісня хуртовини
над нею загуля.

Навстріч вітрам крилатим
В долину до ріки
Із гірки на санчатах
Помчаться малюки.

Коваленко Олена

Грудень

Грудень тихо наступає,
Землю снігом посипає.
Подивись лишень сюди –
Та це ж зайчика сліди.

Де ж наш сірий заховався? –
Він у білу шубку вбрався.
Більше зайчик не боїться
Ні вовчиська, ні лисиці.

Кленц Володимир

Ростює в нас зима

Летять, летять сніжинки
На поле, ліс і сад,
Веселий свій таночок
Танцює снігопад.
Надворі – лютий холод,
Тепла давно нема.
Заліз в копичку зайчик
І солодко дріма.
Мете хвостом лисичка
Сніжок біля сосни.
В барлозі спить ведмедик,
Солодкі бачить сні.

Забіла Наталя

Витав сніг

Вдягнувшись тепліше,
Морозним ранком
Мариночка вийшла
І стала на ґанку.
– Як гарно навколо!
Все вкрилось кругом
Пухнастим та чистим
Блискучим сніжком.

У білому вбранні
Зелені ялини.
Під сніг, як під ковдру,
Сховались рослини,
Щоб їх не дістали
Морози страшні,
Щоб взимку заснути
Й ожить навесні.

Ставаймо на лижі,
Сідаймо в санчата,
Берімо коньки,
Щоб стрілою помчати!
Хай щоки щипає
Мороз жартома!
Хороша погода!
Весела зима!

Дитяча сторінка

Іван МАЛКОВИЧ

ЗОЛОТИЙ ПАВУЧОК

Різдвяна історія

Цю історію на Святвечір любив оповідати мій дідусь...

Не тепер і не колись жила собі в нашому містечку одна сім'я: тато, мама і троє дітей – Тарасик, Настуня та Ільчик.

У їхній привітній оселі завжди було багато радості і сміху.

Яких лишень забав не вигадували вони – і «князівна», і «чіт-нечіт», і «скіки-скіки», і, звичайно ж, «смішний телефон».

А на свята їхній татусь наймав бричку із золотогривим конем, і вони всі разом їхали за місто до лісу...

Але одного дня все перемилося – на їхню країну напав північний ворог. Страшне горе, мов темна ніч, огорнуло всіх людей. Не оминуло воно й цю родину: тато пішов захищати рідний край, а мама і троє дітей лишилися самі.

Була зима з високими снігами. Але вперше у їхньому домі не чути було дитячого щебету... Хіба дуже повеселилися, коли нема чого їсти?

Уперше святий Миколай не приніс їм нічого, – а вони ж цілий рік були такі слухняні...

– Може, Миколай передасть нам подарунки аж на Різдво? – сумно замріялась маленька Настуня.

І ось настав Святий вечір. Щоб хоч трохи утішити рідних, Тарасик з самого рання пішов до лісу і привіз на санях ялинку.

Ялинка була дуже гарна, але прикрасити її не було чим...

Кілька днів тому Ільчик з Настунею крадькома пішли на ринок і виміняли усі їхні тридцять три ялинкові прикраси на тридцять три картоплини...

Правда, колись, окрім яскравих іграшок, вони

чіпляли на ялинку обгорнуті в золоту фольгу горішки, яблука, а ще солодкі зірочки та місяченьки, спечені зі смачного тіста...

Однак сьогодні ялинка стояла без жодної прикраси.

Коли звечоріло, матуся заслала стіл білою скатертиною і вони посідали до столу. Ох і сумний був той Святвечір!

Уявіть собі: на різдвяному столі, окрім чотирьох картоплин і чаю, не було нічого. У кутку сиротливо щулилася неприбрана ялинка, а за столом не було тата. Хтозна, чи й живий він був... Згадавши про тата, діти ще дужче засумували...

Але мама сказала:

– Не журіться, мої серденька. Пам'ятаєте татів дарунок на минуле Різдво? – і почала виймати зі скрині одяг для Ангела, маску Кози і яскраві різнокольорові стрічки.

Тарасик переодягся на Козу, Ільчик – на Ангела, а Настуня прикрасила свою голівку стрічками.

– Які ж бо ви в мене гарні! – захоплено сплеснула в долоні матуся. Шкода, що татко вас не бачить... Слухайте, а чи не заколядувати нам його улюблену колядку!

Дитяча сторінка

І вони заколядували «Добрий вечір тобі, пане господарю!»

Мама сказала:

– Ви так старалися, що коляда, мабуть, долинула аж до нашого татуся. Вона зігріє його у тих холодних снігах...

– А тепер, гадаю, саме час розповісти нашому Ільчикові, як колись давно, такого самого вечора, як сьогодні, у маленькій пастушій стаєньці народився один хлопчик...

І матуся почала оповідати про того незвичайного хлопчика, і про ангелів, які сповістили про Його народження, і про пастушків, які принесли Йому свої дарунки.

– А звали того хлопчика...

– Дивіться, дивіться! – раптом вигукнув маленький Ільчик і показав на ялинку.

Усі здивовано повернули свої голови.

– Що за диво?! – сплеснули вони руками.

– Хто це так чарівно прикрасив нашу ялиночку?!

А дивуватися й справді було з чого: ялинка зверху донизу стояла зодягнута в тонке золотисте плетиво і, наче казкова принцеса, осявала собою всю вітальню. А на самому вершечку сяяла мовби зіронька.

– Гляньте! Та це ж маленький золотий павучок! – вигукнула Настуня. – Це він прикрасив нам ялиночку!

Діти повибігали з-за столу, взялися за руки й почали танцювати довкола ялинки. Вони підстрибували і співали:

Павучок, павучок,
золотий чарівничок!
Сплів ялиночці убрання
із небесних ниточок!
Павучок, павучок,
золотий чарівничок...

Раптом у двері хтось постукав. Усі перестали веселитись і злякано завмерли: «Хто б то міг бути?..»

Мама відчинила двері і мало не зомліла: на порозі стояв... їхній тато! Він був змучений, худий, але очі його світилися тихою радістю.

– Війна скінчилася. Ми перемогли ворога, – сказав він і почав виймати з рюкзака і з кишень смачнющі різдвяні гостинці.

Усі кинулися йому на шию, і я навіть не можу описати, скільки радості, щасливих слів і дзвінких колядок було того різдвяного вечора! Усі сміялися, галасували, танцювали, обіймалися, показували татові ялинку і знову сміялися й колядували...

А на самому вершечку ялинки сидів щасливий золотий павучок і таємниче підморгував їм то правим, то лівим очком. Ось так:

кліп-кліп, кліп-кліп, кліп-кліп...

ПРИЙШЛА ЗИМА

Слова В. Лагоди

Музика В. Кирейка

Помірно

Ось і знов зи- ма на- ста-ла, зем- лю ков- дро- ю за- сла-ла – бі-ло-ю об-
но- во- ю, сніж-но- ю, пу- хо- во- ю. Сніж-но- ю, пу- хо- во- ю.

Ось і знов зима настала,
Землю ковдрою заслала –
Білою обною,
Сніжною, пуховою.

Одягнемо рукавиці,
Вийдемо з хати подивиться,
Вийдемо з санчатами,
Візьмемо лопати ми.

Допоможем мамі й тату
Сніг пухнастий одкидати.
Кидь, кидь, кидь!
Треба все на світі вміть!

*Різдво на Закарпатті
(фрагмент),
Оксана Архипова*

*У різдвяні свята
Спішим брат до брата,
Позабудьмо, що нас ділить,
Що відводить нас від ціли,
І заколядуймо:*

*Дай тобі, Боже, всього, що гоже,
В пасіці рійно, в полі надійно,*

*А в хаті мирно і боговійно.
Всім нам посполу,
Згори до долу,
Дай щасливо побороти
Нашу вдачу кволу.*

*Щоб ми рука в руку
І груди при груди*

*Йшли на стрічу кращій долі
Так, як другі люди.*

*Щоб цілий світ, браття,
Не міг вийти з дива,
Щоб зробила на Україні
Раз єдність правдива...*

Богдан ЛЕПКИЙ